№ 82 **სახალხო გაზეთი** № 82

შაბათი, 14 აგვისტო, 1910 წ. ყოველდღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო გამოცემა. წელიწადი პირველი

ამ წლის 7 მაისიდან გამოდის

ყოველდღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო

სახალხო გაზეთი

ყოველ-დღიურ გამოცემის გარდა გაზეთს ექმნება კვირეული

სურათებიანი დამატება

გაზეთის ფასი დამატებიანა: წლით როგორც ქალაქში ისე ქალაქ გარედ ღირს 8 მან. 50 კ., ნახევარი წლით—4 მან. 80 კაპ., ერთი თვით—80 კაპ.

ცალკე ნომერი ყველგან ერთი შაური

დამატებით ნომერი (კვირისა) 7 კაპეიკი.

ადრესის გამოსაცვლელი ფასი 40 კაპ.

გაზეთის გამოწერა შეიძლება მხოლოდ ყოველ თვის პირველ რიცხვიდან.

განცხადების ფასი: ჩვეულებრივი სტრიქონი პირველ გვერდზე პეტიტით ღირს 15 კაპ.; უკანასკნელზე—10 კაპ., სხვა ადგილებიდან კავკასიის გარეშე) მიღებულ განცხადებათა ფასი: სტრიქონი პეტიტით ტექსტის წინ 20 კაპ., უკან—10 კაპ. სამგლოვიარო განცხადების დაბეჭდვა პირველ გვერდზე თითოჯერ საღამოს 4 საათამდე ღირს 3 მ. ოთხი საათის შემდეგ მეტი ეღირება.

******ხელის-მომწერთა საყურადღებოდ******

კანტორა აცხადებს, რომ გაზეთის ყოველ მიუღებლობაზე ხელისმომწერმა უნდა აცნობოს ხოლმე, რათა ყურადღება მიაქციოს გაზეთის წესიერად მიღებას.

„სახალხო გაზეთის" კანტორა ღიაა ყოველ დღე, კვირა-უქმეების გარდა, დილის 9 საათიდან 3 საათამდე და ნაშუადღევის 5 საათიდან 7 საათამ.

წერილები და ფული უნდა გამოიგზავნოს ამ ადრესით: Тифлисъ, Большая Ванкская ул., № 12, Семену Пашалишвили.

გორის საკრებულო ტაძრის მღვდელი **სიმონ იოსების ძე ლაშაური** ძმებით და შვილებით, ქ. ტფილისის საკათედრო სიონის ტაძრის დეკანოზი **ალექსანდრე სიმონიშვილი** და მღვდლის ქვრივი **ოლღა იოსების ასული დავითაშვილისა** აუწყებენ ნათესავთა და ნაცნობთ, რომ 11 მარიამობისთვეს, ხანგრძლივ ავადმყოფობის შემდეგ, გარდაიცვალა მეუღლე, რძალი და დედა პირველთა და უკანასკნელთა

ნინო იოსების ასული ლაშაურისა.

პანაშვიდები ყოველ დღე, საღამოს 7 საათზე. გამოსვენება საკუთარ სახლიდან გორის საკრებულო ტაძარში ორშაბათს, 16 ამ თვეს, დილის 9 ს., დაკრძალვა გორის სასაფლაოზე. (3—375—2)

ქუთაისის სათავად-აზნაურო ქართული

გიმნაზია

ამით აცხადებს, რომ ხელმეორე გამოცდები დაიწყება აგვისტოს 24-ს, ხოლო მისაღები ეგზამენები მე-6 კლასში აგვისტოს 25-ს და მოსამზადებელ კლასის I-სა და II განყოფილებაში აგვისტოს 27-ს.

სწავლა დაიწყება ენკენისთვის 1-ს. (5—5.—3)

გამოცემა მიხ. კალანდაძისა ქ. ბათუმში

მიიღება ხელის მოწერა

5 აგვისტოდან 5 ოქტომბრამდე

დავით კლდიაშვილის სრულ თხზულებაზე

(ავტორის სურათით).

თხზულება დაიბეჭდება **კარგ ქაღალდზე** ორ ტომად, თითო ტომი 320 გვერდამდე; დართული ექნება ბ.ბ. **ივ. გომართელის და კიტა აბაშიძის** კრიტიკული წერილი. ხელის მოწერთათვის ორივე ტომი ეღირება **ექვსი აბაზი**

5 ოქტომბრიდან ხელის მოწერა შესწყდება როგორც ბათუმში, ისე ყველგან. წიგნის ბეჭდვას შევუდგებით 15 ოქტომბრიდან და დაურიგდებათ ხელის მომწერთ მომავალი წლის იანვრის დამლევს.

ცალკე გასაყიდათ წიგნი არ დაიბეჭდება

აგენტებს ვსთხოვ ფული გზავნიან შემდეგი ადრესით: Батумъ, Директору Бат. О-ва Взаимнаго Кредита, Симону Гургеновичу Мдивани.

უბრალო წერილები უნდა იგზავნებოდეს ამ ადრესით: Батумъ, Бр. Мгеладзе для М. Каландадзе. (15—9)

ექიმი ბ. ნ. მაგაკიანი შინაგანი და ბავშვთა სნეულებანი. სპეციალურად კუჭისა და ნაწლავებისა. მიიღება დილის 10—11 საათ. (ბავშვთა) საღამოს 5—7 საათი (საზოგადო). მიხეილის პროსპექტი, № 36, ტელეფონი N 388. (100—ხალ.—8)

ექიმი ა. ნ. დიასამიძე კანისა და ვენერიულ ავადმყოფებს იღებს ყოველ დღე დილით 2—1 ს. საღამოთი 6—8 ს. ხუთშაბათობით მხოლოდ დილით 8—9 ს. კვირაობით ავადმყოფებს არ იღებს. მოსკოვის ქ. N 4. სახლი გაბაშვილისა (უ)

ექიმი შ. ა. მიქელაძე იღებს შინაგან და ბავშვთა სნეულებიან ავადმყოფო ყოველდღე საღამოს $5^{1}/_{2}$—$6^{1}/_{2}$ საათამდის. კახეთის ქ. ტელეფონი N 816.

ექიმი გაბ. ი. გოკიელოვი ქუთაისში იღებს შინაგან და ბავშვთა სნეულებით ავადმყოფებს დილით 9—12 ს. და საღ. $5^{1}/_{2}$—$6^{1}/_{2}$ ს. ვენერიულ ავადმყოფების მიღება საღამოს $6^{1}/_{2}$—8 ს. ტუბერკულინით წამლობა ჭლექიანებისა, ელექტრო-თერაპია, ელექტრონის ვიბრაციის მასსაჟი. ალექსანდროვის ქ., საკუთარი სახლი. (50—ნ.—44

ექიმი ე. ვაშაკიძე იღებს შინაგან სნეულებით ავადმყოფებს. დილით 8—9 ს., საღამოთი 5—7 ს. ბელინსკის ქუჩა, N 18 (ყოფილი კირპიჩნაია). (0—195

ექიმი კბილისა ნინო რცხილაძე იზმაილოვზე N 2. **გადავიდა** ვის ქუჩაზე იღებს ავადმყოფთ დილით 10 ს.—2 საათამდე და საღამოს 5—8 საათამდე.

კაბინეტი ელექტრონის და რენტგენის სამკურნალოსი **მ. გედევანიშვილისა.** იღებს ავადმყოფებს დილით 12—1 ს. საღამოთი 6—საათ. ვერა ყორღანოვის ქუჩა, საკუთ. სახლი, N 20, ტელ. N 79. (0—6.—124)

ექიმი კბილისა ალ. სოლოღაშვილი იღებს ავადმყოფებს 9—2 ს. და 5—7 ს. გოლოვინის პროსპ. N 12, სახლი მდივანისა. (უ)

ექიმი ვ. ს. მუსხელიშვილი იღებს თვალებით ავადმყოფებს ყოველ დღე დილით 9-დან 11-მდე. გირიჩნის ქ., № 9. (უ)

ტფილისის კერძო სამკურნალო

30 მუდმივი საწოლით და სამშობიარო განყოფილებით.

ღია არის ყოველ დღე გარეშე მოხიარულე ავადმყოფთათვის.

ქსენიას ქუჩ, სახლი № 7 „ვეტცელის" სასტუმროს ახლოს, ტელეფონი № 590.

ლამბაშიძე ვ. დ.: შინ. და ბავშვ. ყ. დღე; გარდა კვირა. 11-12 საათ.

გედევანიშვილი მ. ა. ნერვ. და ელ., ორშ., ოთხშ., და პარ. $10^{1}/_{2}$—11 ს.

გორბოვსკი-ზარანეკი ე. ვ. თვალისა. ყოველ-დღე კვირის გარდა 12—1 საათ.

გურკო გ. ა. შინაგ. შაბ. 1—2 ს. და კვირას 11—12 ს.

კარშინი. ა. ა. კან. და ვენ., ყოველ დღე კვირას გარდა $2^{1}/_{2}$—$3^{1}/_{2}$ ს.

მალალაშვილი გ. ვ. შინ., სამშ. და შაბ. 10—12 ს.

ქიქოძე ტ. ს. შინაგანი, ორშ. და ოთხშაბ. 9—10 ს.

მანსვეტოვი ვ. მ. შინ., ორშ., ოთხშ., და პარ. 1—2 ს.

მელიქიშვილი. ნ. მ. ქირურ. და დედაკაც. ყოველდღე 12—1 ს.

ფირალოვი რ. ბ. ქირურ. ყოველ-დღე 11—12 ს.

პაპოვი ვ. ა. ქურ., ყელის და ცხვი., ყოვ. დღე გარდა პარას. 2—2-ნახ. ს.

ხოზოლევსკი გ. ვ. ქირურ,. ყოვ. დღე, 9—11 ს.

სამკურნალოს აქვს მოწყობილი საკუთარი მიკროქიმიურ. და ბაქტეროლოგიური ლაბორატორ. რომელსაც განაგებს ექიმი ე. გ. ფედოროვი.

რჩევა ღირს 50 კ., საწოლები 2 მანეთიდან დაწყებული. ოპერაც. კონსულტაც., ელექტრონით წამ., მასსაჟი, ყვავილის აცრა, ძიძათა შემოწმება და სხვა შეღავათ. საფასურით. (200—ნ.—252)

ვაგზლის კერძო სამკურნალო

გარედან ყოველ დღე მოსიარულე ავადმყოფთათვის.

ვოგზლის ქუჩა, № 8, ს. ენფიანჯიანცისა, ტელეფონი № 695.

გ. გაზაყმაძე—ყოველ დღე 9—11 ს. კბილის ავადმყოფ.

შ. ა. მიქელაძე—ყოველ დღე, შინაგ. და ბავშვ. ავად. $1^{1}/_{2}$—$2^{1}/_{2}$ ს.

ა. ნ. დიასამიძე—ყოვ. დღე, $11^{1}/_{2}$—$12^{1}/_{2}$ ს. სიფილისი, კანისა და ვენერ.

ნ. მ. მელიქიშვილი—ყოველ დღე, ქირურგ. და ქალებისა, 1—2. ს.

ა. პოპოვი—ყელ., ყურ., ცხვირ. და ყოველ დღე 12—1 ს.

ე. გ. ფედოროვი—ყოველ დღე, ოთხშ. და კვირის გარდა, 11—12 2 ს. შინაგანი და ბავშვების ავადმყოფობანი.

მიკროსკოპიული, ბაქტეროლოგიური და ქიმიური გამოკვლევანი; აგრეთვე ყვავილის აცრა და ძიძების გასინჯვა. ფასი რჩევისათვის 50 კაპ.

ოპერაციები და კონსილიუმი მორიგებით (წლ —ნ. 413)

მცხეთის წმ. ნინოს დედათა მონასტრის სკოლის საბჭო ამით აცხადებს, რომ გამოსაცდელი და მისაღები ეგზამენები მომავალ 1910—11 სამოსწავლო წ. მოხდება 1—2 სექტემბერს, ხოლო სწავლა დაიწყება 3 სექტემბერს. სწავლის ფასი გარედგან მოსიარულეთათვის წელიწადში 25 მანეთი, ხოლო პანსიონში სწავლის ფასით ერთად 240 მ., ნახევარ ხარჯზედ 120 მ. სახელმწიფო ხარჯზედ არავინ იქმნება მიღებული. (3—6—2)

„სორაპნის" ამხანაგობის გამოცემა

დაიბეჭდა და გამოვიდა გასასყიდად სკოლებში შესასწავლი

ქართველი მწერლები

წიგნი პირველი. შედგენილის **ივ. გომელაურის** მიერ.

ფასი ყდით 80 კაპ.

ეს უკანასკნელი მესამე გამოცემა შევსებულია და შესწორებული. კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველის საბჭოს დადგენილებით სასწავლებლებში ამ წიგნის ხმარება ნება-დართულია. წიგნის გამოწერა შეიძლება წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღაზიიდან. საზოგადოების მაღაზია დაუთმობს ამ წიგნზე ისე, როგორც თავის გამოცემებზე ჩვეულებრივ 20 პროც. წიგნის გამოწერა შეიძლება თვით გამომცემლისაგანაც. ადრესი: Тифлисъ, т-во „Сорапань".

იბეჭდება და გამოვა გასასყიდად 1 სექტემბრისათვის მეორე წიგნი **„ქართველი მწერლები"**. (5—2)

დასურათებული ასაწყობი ანბანი კუბიკებზე

(„ნ ა კ ა დ უ ლ ი ს" პ რ ე მ ი ა).

შემუშავებულია ცალკე კომისიის მიერ პედაგოგებისაგან, მოკლე ხანში დამზადდება და დაურიგდება პრემიად „ნაკადულის" წლიურ ხელის-მომწერთ. რადგანაც ამგვარი ანბანის მოთხოვნილება ქართულ ოჯახებში დიდია, ამიტომ რედაქციას სურვილი აქვს დახმარება გაუწიოს საზოგადოებას და სთხოვს მსურველთ, არა ხელის-მომწერთ, ეხლავე დაიკვეთონ, რადგანაც რედაქცია გასასყიდად დასურათებულ ანბანს კუბიკებზე ვერ დაამზადებს. დაკვეთა შეიძლება 15 ენკენისთვემდე; ეღირება გაუგზავნელად 1 მანეთი.

ქირავდება ერთი ოთახი ზემო სართულში მზიანი და ნათელი. შეიძლება მოწყობილობით და სადილით. კირპიჩნი და ელისაბედის ქუჩის კუთხე № 69. მარჯვენა ზემოთი ზარი. იქვე მიიღებენ მოწაფეებს სრულ ხარჯზედ.

დაიბეჭდა და იყიდება

თ. მთავრიშვილის და ამხ. წიგნის მაღაზიაში ქუთაისში

ბატონ ყმობა საქართველოში

ისტორიული გამოკვლევა ა. ხახანაშვილისა. ფასი 50 კაპ.

საქართველოს ისტორია

ს. ქვარიანისა.

ფასი 25 კაპ. (15—ფ.—4)

ტფილისი, 14 აგვისტო

საკამათო საგანი ჩვენ ამნაირად გვქონდა დაყენებული: 1) აწარმოებენ თუ არა სომხები საზოგადოთ და ტფილისის თვითმმართველობაში კერძოთ ეროვნულ პოლიტიკას და 2) თუ აწარმოებენ, რა მნიშვნელობა აქვს ამ პოლიტიკას ხალხის მასისთვის, მართლა მარტო ბურჟუაზიისთვის არის იგი ხელსაყრელი, თუ მშრომელი მასაც არის მასში დაინტერესებული.

რომ სომხები ქალაქის თვით მმართველობაში ცხად ნაციონალისტურ პოლიტიკას ეწევიან, ამაში თვით „ახ. გზაც" გვეთანხმება. მხოლოდ გვიკიჟინებს, თქვენც ისეთივე ნაციონალისტები ხართ, რანაირიც ქალაქში გაბატონებული ბურჟუაზიული ნაწილი სომხის საზოგადოებისაო. ამ საყვედურს დროებით შეგვიძლიან გვერდი აუქციოთ, ვინაიდან იგი საკითხის გამორკვევას არაფერითა შველის. ჩვენი ნაციონალისტობა თუ ინტერნაციონალისტობა საქმის ვითარებას ვერ შესცვლის, ხომხის ნაციონალისტებს ინტერნაციონალისტებად ვერ გადააქცევს. რა გვსურს ჩვენ და რასა ვთხოულობთ ქალაქის თვითმმართველობისაგან, ამის შესახებ შემდეგ როდისმე მოვილაპარაკებთ, დღეს კი გვინდა ქალაქის თვითმმართველობაში დაბინადრებულ სომხების ნამდვილი ფიზიონომია გამოვააშკარაოთ.

მაშ ასე, ქალაქის თვითმმართველობაში სომხები ნაციონალისტურ პოლიტიკას აწარმოებენ, ამაში ჩვენი მოწინააღმდეგენიც გვეთანხმებიან, მხოლოდ, როგორც ჩვენც აღვნიშნეთ წინა წერილებში, ეს პოლიტიკა ხალხის მასისთვის სასარგებლოთ არ მიაჩნიათ. დასამტკიცებლად ამნაირის შეხედულობის უაზრებისა ჩვენ იძულებულნი ვხდებით ერთხელ თქმული ისევ გავიმეოროთ, რადგანაც ჩვენი საბუთები მოწინააღმდეგებმა დაურღვეველი დასტოვეს.

ავიღოთ ისევ კაპიტალიზმის განვითარება. კაპიტალიზმის განვითარების შესახებ ჩვენა ვწერდით: „გვეუბნებიან ხოლმე, ბურჟუაზია მხოლოდ თავის კლასიურ ინტერესებზე ფიქრობსო. სრული ჭეშმარიტებაა. კაპიტალისტებიც მხოლოდ თავის საკუთარ ინტერესებზე ზრუნავენ. როდესაც კაპიტალისტები ანვითარებენ თავიანთ წარმოებას, თავს უყრიან ცენტრებში აუარებელ მუშებს, განა მაშინ ისინი **იმას ფიქრობენ**, რომ ეს მუშები თავის შეკავშირებულის ძალით საბოლოოდ თვით მათ მოუღებენ ბოლოს? კაპიტალისტები თავიანთ კლასიურ საქმეს აკეთებენ, მაგრამ ამით მრავალი სხვა საქმეც კეთდება. კულტურულ მიზნებს კაპიტალისტები თავის დღეში არ ისახავდნენ, მაგრამ კაპიტალიზმის განვითარება კი კულტურის განვითარებასაც უწყობდა ხელს". კეთილი და პატიოსანი, მხარს გვიჭერს „ახალი გზა". განა „ახალი გზა", რომელიც ადასტურებს **კაპიტალიზმის** ამ მნიშვნელობას, ამით **კაპიტალისტების მოსარჩლეთა** ხდება? სრულიადაც არა; **რადგანაც ობიექტიური აღნიშვნა სინამდვილისა და ამა თუ იმ კლასის მოსარჩლეობა ერთი და იგივე არ არის**. ჩვენ შეგვიძლიან კაპიტალიზმის მნიშვნელობაზე ვლაპარაკობდეთ, მაგრამ მოსისხლე მტრები კი ვიყვეთ კაპიტალისტებისა. ეს ისეთი საანბანო ჭეშმარიტებაა, რომ ჩვენი მოწინააღმდეგეთა სუსტი გონებაც კი მისწვდა მას; საპაგიეროთ სურათი იცვლება, როდესაც საკითხი პრაქტიკულ სფერაში გადაგვაქვს. აქ ჩვენს მოწინააღმდეგეთ ავიწყდებათ თავიანთი თეორებიც, ობიექტიური დაკვირვებაც და სხვ. კაპიტალიზმის განვითარებით რომ კულტურაც იზრდება, ამაში მოწინააღმდეგენი გვეთანხმებიან, მაგრამ ებადებათ მეორე საკითხი: „ვინ ისარგებლებს ამ კულტურით, მასსა, თუ მხოლოდ ბურჟუაზია. თუ მასსა—მაშინ ეს იქნება ერის კულტურული აღორძინება, გაძლიერება, თუ მხოლოდ მისი მაღალი კლასები, ცხადია, აქედან ერის განვითარებამდე კიდევ კარგა მანძილი დარჩება. მაშასადამე, ვისაც ერის განვითარება სურს, ის უნდა სცდილობდეს, რომ სწორეთ მასსა გახდეს ერის კულტურის მატარებელი. ჩვენ ვამბობთ, რომ ეს შეიძლება მასის თვით-მოქმედებით, თვით მასა უნდა ეცადოს თავის თავზე. და რაც მასას ხელს შეუწყობს ამ მიზნის მიღწევაში, ესე იგი, თანამედროვე კულტურულ განვითარების მონაწილეთ გახდომას, ყველა ის სასარგებლოა ერისთვის, ყველა ის ნამდვილი ეროვნულ საქმედ უნდა ჩაითვალოს... „სახ. გაზ." ამ აუცილებელ კრიტიკას გაურბის და მასის გასაბედნიერებლად... ბურჟუაზიის გაძლიერებაზე გვითითებს". ასეთ პანგებზე დამღერის გაზეთი და ავიწყდება, რომ ტყუილს მოკლე ფეხები აქვს. ჩვენ გარკვევით ვწერდით: „ეროვნულია ყოველივე საქმე, რომელიც ერს წინ სწევს კულტურულად, რომელიც ანვითარებს მის მატერიალურ და სულიერ კულტურას. თქმა არ უნდა, ერის კულტურული დაწინაურება მხოლოდ მაშინ შეიძლება, **როდესაც მასსა იღებს მასში მონაწილეობას**. ერი თავის დღეში არ ჩაითვლება კულტურულ ერად, **თუ მასსა არა ხდება კულტურის მოზიარედ**". თვალები გაახილეთ და დაინახეთ. ჩვენც ერის ეროვნული განვითარება გარეშე მასისა ვერ წარმოგვიდგენია, ვინაიდან მატარებელი ეროვნულ ცხოვრებისა თვით მასსაა. თვით-მმართველობის დემოკრატიზაციის წინააღმდეგნი, არც ჩვენა ვართ, მხოლოდ ამის შესახებ ლაპარაკი არ, ყოფილა, და ამიტომ ჩვენ არც საჭიროთ მიგვაჩნდა მასზე შეჩერება.

ჩვენ მხოლოდ იმის დამტკიცება გვსურდა, თუ როგორ მოქმედობს ბურჟუაზიის განვითარება ხალხის კულტურულ ზრდაზე თუ „ახ. გაზ."-ს კამათი უნდოდა, იმის შესახებ უნდა ეკამათა, თორემ დომხალივით არევდარევა ყველაფრისა, უადგილო დარიგება და ნატაციების კითხვა საკითხის გამორკვევას ვერაფერს შეჰმატებს. მაშ, დაუბრუნდეთ ისევ საკამათო საგანს, ბურჟუაზიის განვითარებას და მის გავლენას მასის კულტურულ ზრდაზე.

ჩვენ საქმე ბურჟუაზიის ნების-ყოფასთან არაგვაქვს. შეიძლება ბურჟუაზია სრულიადაც არა ზრუნავდეს ერის ეროვნულ აღორძინებაზე, მაგრამ მისი განვითარება კი ხელს უწყობდეს ეროვნულ კულტურის განვითარებას, სწორეთ ისევე, როგორც შეიძლება კაპიტალისტები კულტურულ მიზნებს არ ისახავდნენ, მაგრამ კაპიტალიზმის განვითარება კი კულტურის განვითარებას იწვევდეს. იძულებულნი ვხდებით ეს აზრი რამდენჯერმე გავიმეოროთ, რადგანაც სხვა ჩვენი დებულებანი ლოლიკურად გამომდინარეობენ ამ მთავარ დებულებიდან. სომხის ბურჟუაზიაც შეიძლება **მიზნად** თავის ერის კულტურულ აღორძინებას არ ისახავდეს, მაგრამ შედეგად კი მის განვითარებას **ბუნებივრად** ერის კულტურული ზრდა მოსდევდეს. ტყუილად გვიმტკიცებს „ჩვენი გზა", სომხის ბურჟუაზია თავის ერის კეთილ-დღეობაზე არა ზრუნავსო. ჩვენც ძალიან კარგათა ვხედავთ, რომ სომხის ბურჟუაზია სომხის მასას ვერ გააბედნიერებს მარტო იმიტომ, რომ იგი სომხის მასსაა ამ შემთხვევაში, თქმა არ უნდა, მასსა თავის ანაბარაა დატოვებული, და ხსნასაც იგი მხოლოდ თავის თავისაგან უნდა მოელოდეს. როდესაც არამიანცი ბორჩალოში ოსმალეთიდან გადმოსულ სომხებს ასახლებს, ამას იგი შეიძლება მხოლოდ პირად ინტერესებითა სჩადიოდეს, მაგრამ ამით აუცილებლად სომხის ერის კულტურული ზრდაც მოსდევს. მაგრამ საქმე სინამდვილეში არც ისე სწარმოებს, როგორც „ახ. გზას" გულუბრყვილოდა ჰგონია. რანაირი სახელიც გინდათ უწოდეთ ამ მოვლენას, როგორი მიზეზებიც გინდათ გამოუძებნეთ, მაგრამ ფაქტიურად კი მაინც ამ რასა ვხედავთ: სომხის დაწესებულებებში სომხები სჭარბობენ, ქართულში—ქართველები. მრეწველობა ჩვენში საკმაოდ არ არის განვითარებული, მაგრამ ის მცირე სამრეწველო დაწესებულება-

ნი, რომელნიც ჩვენში არსებობენ, ჩვენს აზრს ადასტურებენ. ავიღოთ, მაგალითად, კახეთის მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“. ვინ არიან იქ მუშებად? განსაკუთრებით ქართველები; აიღეთ სარაჯიშვილის ქარხანა. ვინ არიან მუშებად? ქართველები. აიღეთ „ქართველთა წიგნის გამ. ამხ.“ ვინ არიან იქ მუშებად? განსაკუთრებით ქართველები, დაათვალიერეთ ლაღიძის ქარხანა და სხვ. ასეა ყველგან. აბა ახლა გადახედეთ სომხის დაწესებულებებსა ან ქარხნებს. იქ უმეტესად სომხები სჭარბობენ. რითი გინდათ ახსნათ ეს მოვლენა? თქმა არ უნდა, იგი ბურჟუაზიის შეგნებულ ეროვნულ მისწრაფებებით ვერ აიხსნება, მაგრამ ეროვნული შერჩევა რომ მაინც არსებობს,—ეს ცხადზე უცხადესია.

თქვენ ვერ უარჰყოფთ იმ ფაქტს, რომ ძლიერ ბურჟუაზიას თანა სდევს ძლიერი მუშათა კლასიც. ვერ უარყოფთ იმასაც, რომ ძლიერი მუშათა კლასი ერის კულტურულ აღორძინებას მოასწავებს. ამიტომ, თუ ლოღიკას არ ვუღალატებთ, უნდა დავეთანხმოთ იმაშიც, რომ სომხის ბურჟუაზიის განვითარებას აუცილებლად თანა სდევს სომხის ერის კულტურული აღორძინებაც.

გავათავეთ. რაც სათქმელი გვქონდა, ვსთქვით. მხოლოდ, დასასრულ არ შეგვიძლიან უყურადღებოთ დავსტოვოთ უდიერად წამოსროლილი ფრაზა—თქვენ ეროვნულ პროვოკაციას ეწევითო. ჩვენ ქალაქის თვით-მართველობაში გაბატონებულ ბურჟუაზიის ნაციონალისტური პოლიტიკა აღვნიშნეთ, გვსურდა დაგვემტკიცებინა, რომ ასეთი პოლიტიკა ხელ-საყრელია სომხის მასისათვისაც, რომ ამნაირის პოლიტიკის წყალობით ქალაქში ძლიერდება სომხის ელემენტი, მაშასადამე, სომხის მასაც; ეს გაძლიერება კი თავის წილად იწვევს სომხის მასის კულტურულ ზრდას. ამის დამტკიცებას, ვცდილობდით ჩვენ, და თუ ეს პროვოკაციაა, მაშინ თამამად შეგვიძლიან ჩვენც ჩვენის წილად თქვენს მოქმედებას ქართველ მუშათა ინტერესების ღალატი და სომხის ბურჟუაზის ინტერესების დაცვა ვუწოდოთ. აქ თუ იბადება ანტაგონიზმი, მხოლოდ ქართველ მუშათა და ქალაქის თვით-მმართველობის მესვეურთა შორის, იმ მესვეურთა, რომელნიც სისტემატიურად ნაციონალისტურ პოლიტიკას ეწევიან და ჩვენ კი პირში ბურთსა გვჩრიან, დაჩუმდით, თორემ ნაციონალისტებად, მეზობელ ერთა შორის ანტაგონიზმის ჩამომგდებლად მოგნათლავთო.

მოიქეცნენ, როგორც სურდეთ. თქვენც გვიწოდეთ, რანაირი სახელიცა გსურთ. მაგისთანა ლათაიებით ძუძუმწოვარა ბალღებს თუ დააშინებთ!

ნარკვევი

(ჟურნალ-გაზეთებიდან)

ქალაქის თვითმმართველობის გარშემო ატეხილმა კამათმა სომხური გაზეთებიც აახმაურა. ვინმე პეტროს ზაქარიანი გაზეთ „მშაკის“ მე-174, ნომერში ცდილობს ანკარიმა გაუწიოს გამართულ პოლემიკას. ჩვენ სიამოვნებით გეგებებით ამ სურვილს. დავა ულმობელმა და მიუდგომელმა კრიტიკამ გამოაშკარაოს ყველა სუსტი და ძლიერი მხარეები ქალაქის თვითმმართველობისა ბ-ნი პეტროს ზაქარიანი რუსულ გაზეთების შესახება სწერს, მაგრამ არსებითად იგი ჩვენ გვეკამათება, თუმცა ჩვენს გაზეთს სრულიადაც არ ასახელებს. ვნახოთ, რასა სწერს ბ-ნი პეტროს ზაქარიანი და რამდენად სამართლიანია მისი შენიშვნები.

ტფილისის ქალაქს თავის თანამდებობის განთავისუფლებამ და ქალაქის არჩევნებმა,—სწერს ბ-ნი პეტროს ზაქარიანი,—რომელიც ახლო ხანში უნდა მოხდეს, შემთხვევა მისცა ადგილობრივ რუსულ პრესის ერთ ნაწილსა ამხედრებულიყო ქალაქის თვითმმართველობის მომქმედ ორგანოს და ხმოსნების წინააღმდეგაც კი.

სულით და გულით შევხვდებოდით ამ კამათს, დაყენებული რომ ყოფილიყო ნამდვილ ნიადაგზე, ჰსწარმოებულიყო მასსის სარგებლიანობის განზრახვით, ან არ მიეღო თავითგანვე დამღუპველი, ადამიანის გონების დამბნელებელი, მომშხამველი მიმართულება—ვიწრო ნაციონალისტური.

საუბედუროდ პირველი როდია ესა. ტფილისის არჩევნების დროს ყოფილან ძველადაც погромче витіи (ავტორისაა) ნ. ი. ნიკოლაძე, ნეტარხსენებული განსვენებული ვ. ლ. ველიჩკო, ილია ჭავჭავაძე და სხვა მრავალი. სიმართლეა, რომ ნ. ი. ნიკოლაძე, როგორც ჭკვიანი კაცი და დემოკრატი მწერალი, ჰსცდილობდა, ბოლო ბრძნულად დაეგვირგვინებინა, ველიჩკო და ჭავჭავაძე კი იბრძოდნენ შუბლ-ახდილად და მუდამ სამწუხარო შედეგითა, რამაც ჭკუა მაინც ვერ ასწავლა მიმდევრებსა.

ყველასათვის ცხადია ჩვენ ქალაქთა და ერობათა ხალხის საწინააღმდეგო შედგენილობა, რაც მთავრობამაც ნაწილობრ აღიარა. თვითმმართველობა ქალაქისა იმყოფება ხალხის შეურაცხი სახლის პატრონთა, ხოლო ერობისა კიდევ უფრო შეურაცხი პროცენტის შემადგენელ მიწის პატრონთა ხელში. ისინი ატრიალებენ თვითმმართველობის საქმეებსა, თავიანთი წოდების სარგებლობის მიხედვით და უმთავრესად იქაა აქილეს ტერფი თვითმმართველობის ნაკლისა. დემოკრატიული პრესა, საპოლიტიკო პარტიები აი რად აქცევს ამ ჩხარეს საზოგადოების ყურადღებას. ამის გამოცვლაში ხედვენ თავიანთ მოწოდებას, მოვალეობასა. მართლადაც, ნუ თუ ტფილისის თვითმმართველობა იმიტომ არ ვარგა, რომ მესაჭენი სომეხნი არიან? ნუ თუ ნეპოტიზმი, რომელიც პრესას მისცვის შეუნიშნია, სომხების ბატონობის ბრალია? მაშ, რას მივაწეროთ მაგალითად პეტერბურგის თვითმმართველობის მსხვილი ნაკლი. იმას ხომ არა, რომ იქ ეროვნული საკითხი არ არსებობს და მისი უნიკო მესაჭენი და ფიცხი კრიტიკოსნი ერთი გვარტომის არიან—რუსნი. ან თუ დაამტკიცებს ის პრესა, რომ მაგალითად ქუთაისის, თუ გუმბრსა თვითმმართველობის საქმეები სწორე გზაზეა დაყენებული, რომ იმ ადგილებში გულ ნაკლად არ არიან, იქ, სადაც გვარტომობრივი შეხლა მინიმუმამდეა მისული. ცხადია, სომხების უმთავრესი როლი არ არის ჩვენი ქალაქის თვითმმართველობის ნაკლის მიზეზი და მდგომარეობა იგივე დარჩება, თუ, ვთქვათ, ხატისიანის მაგიერ იქმნა თ—დი მიქელაძე, ექ. სტეფანიანის მაგიერ გედევანოვი, ხოლო ჯაბარის მაგიერ კ. თუმანოვი, ან სხვა ვინმე. კიდევ თვითმმართველობაში მონაწილეობას ვერ მიიღებენ ხალხის ფართო წრეები.

ჩვენ მივხვდებოდით პრესის ასეთ მდგომარეობას, რომ დაემტკიცებინა, ქალაქის დიდ ძალი ელემენტი, სომხობა, სხვა ტომის ხალხის სამართლიან მოთხოვნილებას ჰგმობს და მარტო სომხის ხალხს აკმაყოფილებს. ან რად არ გამოაქვეყნებენ ამნაირ ფაქტებს? ხოლო თუ ამა, თუ იმ თანამდებობაზე იწვევენ სომეხს და არა ქართველს, ან თათარსა, რა ჩვენი საქმეა. სახლის პატრონთა საბჭო, გამგეობა, თავად-აზნაურთა ერობა გაიჩენს თავისი კაცების მოსაძებნად აქ, თუ პეტერბურგს, ოდესას, თუ კურსკს. ბოლოსაც რა შედეგი უნდა ექმნეს პრესით იმ ნაწილის გამოცხადებულ კამათსა? უეჭველად ის, რომ ხალხის გაუნათლებელი ნაწილი, ესე იგი უმეტესობა, დადგება საერო დროშის ქვეშ და ამოირჩევს ირა გამოსადეგს, გვარ-ტომისა და სარწმუნოების განურჩევლად, არამედ ამა, თუ იმ გვარტომის კანდიდატებს. ესა ჰსურს ხსენებული პოეზის იმ ნაწილსა“.

ისევ ინტერნაციონალიზმი და ისევ ჩვენი ნაციონალისტებად გამოცხადება. ასეთს პასუხს მოველოდით. სომხის ზოგიერთი მწერლები ჩვეულნი არიან ამასა. რაში გამოიხატა ჩვენი ნაციონალისტობა? მხოლოდ იმაში, რომ ქალაქის მესვეურთა ნაციონალისტობა აღვნიშნეთ? ან იქნება ბ-ნი ზაქარიანი გაბედავს და დაგვიწყებს მტკიცებას, რომ ქალაქის თვით-მმართველობის ბატონ-პატრონნი ნაციონალისტები არ არიან?! ვეჭვობთ. იგი ამას ვერ გაბედავს, და აკი არც ამტკიცებს ამას. მაშ, რაში გამოიხატება ჩვენი დანაშაული? არ შეიძლება აგვიხსნათ, ბ-ნო ზაქარიანო? მაგრამ არა მან ფრიად დიდი დანაშაული აღმოაჩინა, მან სადღაც დაინახა, ვითომც ჩვენ ქალაქის მოუწყობლობას იმას ვაბრალებდეთ, რომ იქ სომხები არიან გაბატონებულნი. ჩვენს თავს ნებას მივცემთ და აუხსნით ბ-ნ ზაქარიანს, რომ იგი თავის ფანტაზიის ნაყოფს ეომება. ქალაქის თვით-მმართველობის საქმეთა მოწესრიგება იმაზე კი არ არის დამოკიდებული, ხატისოვი იჯდება ქალაქის თვით-მმართველობაში, თუ თ-დი მიქელაძე, არამედ საარჩევნო სისტემის დემოკრატიზაციაზე. ბ-ნ ზაქარიანზე უკეთესად თუ არა, ნაკლებად არც ჩვენ ვიცით ესა. პირიქით, ჩვენ ქართველები დაინტერესებულნი ვართ ამაში, რადგანაც საარჩევნო სისტემის დემოკრატიზაცია ქართველებსაც გზას გაუხსნის ქალაქის თვითმმართველობისაკენ. მაგრამ საქმე ამაში არ არის. ჩვენი მიზანი მხოლოდ ის იყო, აღგვენიშნა ფაქტი ქალაქის თვით-მმართველობის მესვეურთა ნაციონალისტურ პოლიტიკისა. არც ერთხელაც არ გამოგვითქვავს ეს ყოვლად უგვანო აზრი, თითქოს ქალაქის თვით-მმართველობის საქმეები მხოლოდ მაშინ მოეწყობა კარგად, თუ ხატისოვის მაგივრად ვინმე მიქელაძე იჯდება. ეს ბ-ნ ზაქარიანის ფანტაზიის ნაყოფია, და ამიტომ თამამად შეგვიძლიან იგი სრულიად უყურადღებოთ დავსტოვოთ.

დასასრულ ბ-ნი ზაქარიანი ბრძანებს, ეროვნული დროშის აღმართვა ხელს შეუშლის ღირსეულ კანდიდატის დასახელებას ქალაქის მოურავის ადგილზე. ჩვენ არავის ვასახელებთ კანდიდატად, მხოლოდ თვალ-ყურს კი ვადევნებთ, რანაირ „ინტერნაციონალისტობას“ გამოიჩენენ ქალაქის თვით-მმართველობის მესვეურნი კანდიდატების დასახელების დროს. მომავალი ყველაფერს დაგვანახვებს, დღეს კი ჩვენ ვეჭვობთ, რომ გარდა სომხებისა, სომეხთა „ინტერნაციონალისტებმა“ სხვაგან სადმე გამოძებნონ შესაფერი კანდიდატი. ჩვენ ღრმათა ვართ დარწმუნებულნი, რომ „ღირსეული“ კანდიდატი მხოლოდ სომხებში აღმოჩნდება.

დეპეშები

(პეტერბ. დეპეშათა სააგენტოსაგან)

13 აგვისტო.

საზღვარ გარედ

სტოკჰოლმი. გეოლოგების კონფერენციამ დაადგინეს: შემდეგ კრება მოხდეს პეტერბურგში 1914 წელს. მოსამზადებელ მუშაობისათვის ამოირჩიეს კომიტეტი ხუთი კაცისაგან, მათ შორის რუსეთის წარმომადგენელნიც.

რომი. შინაგან საქმეთა მინისტრის ამხანაგი გაემართა ხოლერიანთა რაიონში. მინისტრის ამხანაგმა ყველა ადგილებში ერთნაირი ზომები უნდა შემოიღოს ხოლერასთან საბრძოლველად. აპულიაში კიდევ ავად გახდა 18, გარდაიცვალა 14 კაცი.

სპოკენი (შტატი ვაშინგტონი). თოვლი ჩამოჰყარა და ამან ხელი შეუწყო ცეცხლის ჩაქრობას. აპოვეს 20 გვამი ცეცხლში დამწვარ ტყის მცველებისა. დასახმარებლად აკერიდან წამოსული სამხედრო რაზმი დაიღუპა, ცეცხლის კვამლში მოიხრჩო. ჯარისკაცთა გვამები სულ დანახშირებულია.

ბერლინი. პოლონური პრესა ერთხმად პროტესტს აცხადებს მეფის სიტყვის წინააღმდეგ. მეფემ პოზნანის დღესასწაულის დროს წარმოსთქვა სიტყვა და განაცხადა, რომ პოზნანი გერმანიის პროვინცია არისო. პოლონური გაზეთები კი აცხადებენ, პოზნანი ყოველთვის იყო და არის სიტახტო ქალაქი პოლონელებისა, რომელნიც განადგურებულნი არიან გერმანელ მეკლთა მჭამელთა გაიძვერობა—ოხუნჯობითთ. თავად რაძივილის დღესასწაულზე დასწრებამ უკმაყოფილობა გამოიწვია. ფიქრობენ, რომ ის იძულებული იქნება გამოვიდეს რეიხსტაგის პოლონელთა ფრაქციიდან.

სტამბოლი. ამ ბოლო დროს გაზეთები მუყაითად ლაპარაკობენ ვენიზელოსის არჩევას საბერძნეთის საერო კრებაში. ოფოციოზური „ტანინი“ აცხადებს, რომ ვენიზელოსი ამოირჩიეს ბერძნებმა და არა კრიტელებმა. ეს არჩევნები ომის გამოცხადების საბაბს არ გვაძლევს, მაგრამ თუ დამტკიცდა არჩევნები, ვენიზელოსს, როგორც ოსმალეთის ქვეშევრდომს, უნდა ჩამოერთვას ყველა მოქალაქობრივი უფლებანი, ქონებას კონფისკაცია უნდა უყონ და აეკრძალოს სამშობლოში დაბრუნება, თუ ვენიზელოსს მიანდობენ კაბინეტის შედგენას, ოსმალეთის მთავრობა, რადგან ვენიზელოსს დამნაშავედა სთვლის იძულებული იქნება გამოიწვიოს ათინიდან თავისი ელჩი.

ბერლინი. იაპონიის ელჩმა თავის მთავრობის სახელით ოფიციალურად აცნობა გერმანიის მთავრობას კორეის ანექსია გამოცხადდა და ამას მნიშვნელობა აქვს იაპონია გერმანიის შორის მომავალ სავაჭრო ხელშეკრულებისათვისაო.

სტამბოლი. გამოვიდა სულთანის ორი ბრძანება. ერთი შეეხება ცხენოსანთა ჯარის ახალი კორპუსის შედგენას იმ ხალხთაგან, რომელნიც ცნობილნი არიან, როგორც კარგი მხედარნი. მეორე ბრძანებით დამტკიცდა სიკვდილით დასჯის განაჩენი, რომელნიც გამოიტანა კოსოვოის სამხედრო სასამართლომ ალბანის აჯანყებულთა ოთხ მეთაურის შესახებ.

მიუხედავად იუსტიციის მინისტრის მიერ საერო კრების აკრძალვისა, პატრიარქმა გადასწყვიტა კვირას მოახდინოს საერო კრების არჩევნები. ამის შესახებ ახალგაზრდა ოსმალთა პარტიის ლიდერი ხალილ-ბეი ელაპარაკა რიფაატ-ბეის და თალაატ-ბეის. გადაწყდა ენერგიული ზომებით წინააღუდგნენ არჩევნებს.

საზღვაო სამინისტრომ მიიღო მარკონის კამპანიის წინადადება ოსმალეთის ფლოტზე უმავთულო ტელეგრაფის მოწყობის შესახებ.

სოფია. მაკედონელ ლტოლვილთა დეპუტაცია წარუდგა ოსმალეთის ელჩს, რომელმაც მიიღო და დაარწმუნა, რომ ლტოლვილთა შეუძლიანთ დაუსჯელად დაუბრუნდნენ

ალბომში

მარუსას

სხვა? რა უნდა ვსთქვა? რომელი სიტყვა?
ამ შენს ალბომში, რაღა არ ითქვა?

***

ვერ ავწერ კალმით გულით რასაც ვგრძნობ:—
თუ ვით მიყვარხარ, ვით თანაგიგრძნობ.

***

ვერ ავაყვავებ გადამხმარს, ცრუ „მე“-ს
და ამიტომაც ვრჩეობ სიჩუმეს.

ი. გრიშაშვილი.

ბიოლოგიური მოვლენები

XIII*).

წარსულ საუკუნის მეორე ნახევარში დიდი ალიაქოთი გამოიწვია სწავლულთა შორის ერთმა პაწაწა ცხოველმა. ეს ცხოველი იყო ლიდრა ანუ ჩვენებურად გველვეშაპი. ეხლა ეს ლიდრა ბევრია დაგუბებულ წყალში, ტბაში და სხ. მაშინ კი ასე ეგონათ, ერთობ ძვირი საპოვნიაო. პროფ. ბოგდანოვის სიტყვით „გველვეშაპი იმ დროს სულ ახალ მოდის ცხოველი იყო, ყველა იმაზე ლაპარაკობდა, ყველა იმაზე ფიქრობდა, ის ისე ძვირი სანახავი იყო, რომ სწავლულნი როგორც კი ნახავდნენ ერთ ეგზემპლიარს, სჭრიდნენ ნაწილ-ნაწილად და თითო ნაჭერს უგზავნიდნენ ერთი მეორეს. ერთი ინგლისელი ირწმუნება, რომ იმ დროის დესპანები ყოველდღე თვალყურს ადევნებდნენ მის ამბავს და როგორც კი გაიგებდნენ ახალს რამეს, მაშინვე აცნობებდნენ თავიანთ ხელმწიფეებს.“ რა ჰპოვეს ამისთანა შესანიშნავი გველვეშაპში? რით დაიმსახურა იმან იმისთანა სახელი, რომ ხელმწიფეებსაც კი ურღვევდნენ სიმშვიდეს მისი ამბავით? წინად გველვეშაპს იცნობდნენ ბერძნული მითოლოგიით, იცოდნენ, რომ ის საუცხოვო რამ ქმნილება იყო: შეგეძლოთ მისთვის მოგეჭრათ თავი და ერთი თავის მაგივრად მას ამოუვიდოდა სხვა ათი ახალი. იცოდნენ ეს წარმოდგენით, სიტყვიერად, ნამდვილად თუ ადგილი ექნებოდა ამას ბუნებაში, ეს არავინ არ იცოდა. ახლად ნახული გველვეშაპი მართლა ამ გვარი თვისების მქონე აღმოჩნდა. შეგეძლოთ მისი დაჭრა ნაწილ ნაწილად და ყოველივე ნაწილიდან მიიღებდით ახალ გველვეშაპს. რასაკვირველია, გასაოცარი იყო იმ დროისთვის ამ გვარი ამბავი და ამისთვისაც ბევრს ლაპარაკობდნენ იმაზე. დღეს კი არავისთვის გასაკვირი აღარ არის ამ გვარი მოვლენა.

ამ მოვლენას უწოდებენ სახელად რეგენერაცია—ეს სიტყვა ნიშნავს იმას, რომ ბევრ მცენარეთ და ცხოველთ ადვილად შეუძლიანთ თავიანთ დაზიანებულ ნაწილის აღდგენა, გამთელება. ამის მაგალითი ეხლა ბევრია ცნობილი ცხოველთა და მცენარეთა ცხოვრებაში.

ავიღოთ მაგალ. ბეგონია. მოვწყვიტოთ რომელიმე ფოთოლი, დავჭრათ ნაწილ ნაწილად და ჩავრგოთ მიწაში. ცოტა ხნის შემდეგ ჩვენ შევნიშნავთ, რომ ყოველივე ნაჭრიდან წამოიზრდება ახალი ბეგონია. ავიღოთ რომელიმე ჯიშიანი ხეხილის შტო და გადავამყნათ უვარგისს ხეხილზე. ჯიშიანი შტო იხეირებს და გაიზრდება კარგ ხეხილად.

როგორც ვიცით, ჩვენს სხეულს გარედან აკრავს თხელი კანი, რომელსაც სახელად უწოდებენ ეპიდერმისი. ეპიდერმისი შესდგება პაწაწა უჯრედებიდან, დრო-დროზე ეს უჯრედები ჰკვდებიან, სცვივიან და მათ ადგილს ჩნდებიან ახალი უჯრედები. ბევრის ცხოველის დროგამოშვებით სცვივა ბეწვი და მისს მაგივრად ამოდის ახალი ბალანი, ყოველივე ფრინველი თავ-თავის დროზე ჰყრის ძველ ბუმბულს და იმოსება ახალით, დანიშნულ დროს ყველა ირემი იცვლის რქას და მისს მაგივრად ამოსდის ახალი, აგრეთვე კიბო სტოვებს ძველ აბჯარს და იკეთებს ახალს, გველი გაზაფხულობით იძრობს ძველ ქერქლს და იმოსება ახალი ქერქლით. აგრეთვე ყოველივე ჭრილობა, თუ ნამეტნავად დიდი არ არის ის, მალე მთელდება, პირს იკრავს და ნაჭდევდება. ერთი სიტყვით დაკარგული ანუ დაზიანებული ნაწილის აღდგენა ძლიერაა გავრცელებული ცხოველთა სამეფოში. ყველა ზემო მოყვანილი მაგალითები დიდად მიაგვანან ერთის მხრით ერთი მეორეს და მეორეს—გველვეშაპის ნაწილნაწილად დაჭრის და ამ ნაწილებიდან ახალ გველვეშაპების გაჩენას. განსხვავება მათშია მხოლოდ იმაშია, რომ გველვეშაპის ნაწილიდან ყოველთვის წარმოსდგება ახალი გველვეშაპი. ბეგონიიდან ახალი ბეგონია, ფრინველის ბუმბულიდან კი—მარტოკა ბუმბული და არა ფრინველი, ირმის რქიდან—რქა და არა ირემი. ერთი შეხედვით, რასაკვირველია, განსხვავება დიდია, მაგრამ ძირეულად, ბიოლოგიურად არც ისე დიდი. საქმე იმაშია, რომ ორივე შემთხვევაში დაზიანებულან დაჭრილ ნაწილიდან ჩნდება ახალი ელემენტი და როგორიც უნდა იყოს ეს ელემენტი, ეს ბიოლოგიურად სულ ერთია.

როგორც დაკვირვებანი გვიჩვენებენ, რეგენერაცია დიდადაა დამოკიდებული სხეულის აგებულებაზე. **სხეული რაც რომ რთული აგებულებისაა, მით უფრო ნაკლებია მისი რეგენერაციის ნიჭიერება.**

აი ამის მაგალითები. დავიწყოთ ხერხმლიან ცხოველებიდან.

საზოგადოდ, ფრინველებს არ ძალუძთ დაზიანებულ ან დაკარგულ ნაწილთა აღდგენა. ამის მიუხედავად, არა ერთხელ შეუმჩნევიათ, რომ მათ წამოზრდიათ მაგ. მოტეხილი ნისკარტი. პროფ. კენელს ჰყოლია ერთი კარკატი, რომელსაც მოსტეხია ნისკარტი და ცოტა ხნის შემდეგ მისს ადგილს წამოზრდია ახალი. პროფ. ბარფურტი მოგვითხრობს ერთ შემთხვევას, როდესაც თუთიყუშს მოსვლია ესევე. მამლებსაც არა ერთხელ შეხვდებათ ამ გვარი ხიფათი ჩხუბის დროს და ბევრს მათგანს მოტეხილი ნისკარტის მაგივრად წამოეზრდებათ ახალი ნისკარტი.

რაც შეეხება ქვემძრომთ და მიწათმცხოველთ, ამათ შუა უფრო ხშირია რეგენერაციის მაგალითები. აი რას მოგვითხრობს ამათზე პეტერბურგის პროფ. ფაუსეკი. „ბავშვობისას, როდესაც მე ვცხოვრობდი სოფელში, ხშირად ვუკვირდებოდი შინაურ ცხოველთა ზნე-ჩვეულებას. სხვათა შორის ჩვენ გვყავდა ძაღლი და კატა. ორივენი ხშირად ნადირობდნენ ხვლიკებზე. დაინახავდნენ თუ არა ხვლიკს, გამოეკიდებოდნენ, დაიჭერდნენ და დაუწყებდნენ თამაშს ან წვალებას—ხვლიკი ცდილობდა თავი გაენთავისუფლებინა და რომ ვერას გახდებოდა, ხშირად მიუტოვებდა კუდს და კუდ მოგლეჯილი გაექანებოდა მიმალულ ადგილს... ძაღლი და კატა შემთხვევითი მტერია ხვლიკისა... ულმობელი მისი მტერი გველია... მაგრამ ამასაც ხშირად უძვრება ის და სახსოვრად უტოვებს მარტო კუდს“.

კუდის დაკარგვა მაინც და მაინც დიდ დავაკლისს არ შადგენს ხვლიკისათვის. მოგლეჯილი კუდის მაგივრად მას ეზრდება ახალი კუდი. ახალი კუდი, რასაკვირველია, ცოტა არ იყოს უშნოა და დაჯუჯული, მაგრამ ხვლიკი იმისთვისაც მადლობის თვალით შეჰყურებს ბუნებას. თავის დანიშნულებას უსრულებს და მეტი რა უნდა? არის ხვლიკის მსგავსი ერთი ცხოველი, რომელიც სცხოვრობს კლდიან ადგილს. სახელად უწოდებენ მას კლდის ჯოჯოს ანუ სილამანდრას. ამის შესახებ სხვა და სავა აზრია გავრცელებული საზოგადოებაში. ბევრს ჰგონია, რომ, ის არ იწვის ცეცხლში. ტყუილია! —როგორც ყოველივე ცხოველი, ისიც იწვის ცეცხლში. ამბობენ: არ იხრჩობა წყალშიო, არც ესაა მართალი—ამ გვარ აზრებს ავრცელებენ უვიცნი, სწავლულთა შორის კი ჯოჯო სულ სხვა მხრითაა ცნობილი. შეგიძლიანთ, აიღოთ რომელიმე ჯოჯო, მოსჭრათ ფეხი ან კუდი და ცოტა ხნის შემდეგ დარწმუნდებით, რომ მოჭრილი ფეხის ან კუდის მაგივრად ამოუვა ახალი კუდი და ფეხი. ესაა რეგენერაციის ნამდვილი მაგალითი. ამით უნდა იყოს ჯოჯო ცნობილი და არა იმით, რომ არც ცეცხლში იწვებაო და არც წყალში იხრჩობაო.

ჯოჯოს ბევრად ჩამოჰგვანან ტრიტონები, აქსოლოტები და პროტეი. ამათაც შეგიძლიანთ მოაჭრა[illegible] ფეხი ან კუდი და მოჭრილის მა[illegible] გივრად გაეზრდებათ ახალი. სხვათ[illegible] შორის აქსოლოტები იმითაც არია[illegible] ცნობილნი, რომ ჩხუბის დროს ხში[illegible] რად უჭამენ ერთი მეორეს კუდს ა[illegible] ფეხს და მოჭმული ნაწილების მა[illegible] გივრად ყოველთვის ამოსდით ახა[illegible] ლი ფეხი და კუდი.

ქვემძრომთა გარდა რეგენერაცი[illegible] ეტყობათ სხვა ცხოველებსაც. მაგ[illegible] სახსარფეხათ და კიბოს მსგავსთ. ხში[illegible] რად მოხდება, რომ კიბოს დაჭ[illegible] რის დროს, როდესაც სტაცებე[illegible] ხელს ფეხში, კიბო მიატოვებს ფეხ[illegible] და თვითონ კი გაექანება დასამა[illegible] ლავად. უფეხობისა მას არ ეშინია[illegible] —მისს მაგივრად მალე გაეზრდებ[illegible] ახალი ფეხი!

რეგენერაცია დიდადაა გავრცე[illegible] ლებული ლოკოკინებს შუა. აიღე[illegible] რომელიმე ლოკოკინა, წააჭერი[illegible] თავი და თქვენ მალე დარწმუნდე[illegible] ბით, რომ მოჭრილი თავის მაგი[illegible] რად მას ამოუვა ახალი თავი. ესვე[illegible] ეტყობა სასადილო სიპნსაც Solecurt[illegible] სოლეკურტი დიდი ტანისაა, ზურ[illegible] ზედ აკრავს პატარა ნიჟარა, წინ გამო[illegible] შვერილი აქვს ორი დიდი „სიფონი[illegible] ამ სიფონით ის ჰსვამს, სჭამს და მოძრ[illegible] ობს სიფონი შესდგება რგოლების[illegible] გან სცხოვრობს ქვიშიან წყალშ[illegible] „მისი წყლიდან გამოთრევა, ამბო[illegible] პროფ. ფაუსეკი, ყოვლად შეუძლ[illegible] ბელია. როგორც კი მიეპარებით [illegible] სტაცებთ ხელს სიფონს, სოლეკუ[illegible] ტი მაშინვე შეძვრება ქვიშაში, [illegible] გარჩენთ ხელში მხოლოდ ერთ

---

*(იხ. „სახ. გაზ.“ N 71.

სამშობლოში. შინაგან საქმეთა მინისტრმა გარეშე საქმეთა მინისტრს გადასცა ლტოლვილთა სია, რომელიც უნდა გადაეცეს ოსმალეთის ელჩს. 6 აგვისტოს ლტოლვილ ბოლგარელთა რიცხვით 1424 უდრიდა. სიაში ჩაემატება იმ ლტოლვილთა გვარები ვინც შემდეგ გამოცხადდენ.

ჰაერში ფრენა.

მიუნხენი. დირიჟაბლი „პარსევალი მე-6“ გადაფრინდა მიუნხენიდან ამერზეეში და უკანვე გადმოფრინდა. დირიჟაბლში იჯდა 12 მგზავრი; ჰაერში დაჰყო ორ საათს.

პეტერბურგი. დილის 8 საათზე აფრინდა ახალი ჰაეროპლანი „კომისიონი“. ერთს საათს დაფრინავდა შენობების თავზე და ჩამოეშვა ვოლკოვის მინდორზე. ჰაეროპლანის კალათში იჯდა 7 მგზავრი. იმავე დროს აფრინდა ჰაეროპლანი „ლებედი“, რომელმაც 45 წუთს დაჰყო ჰაერში, გატჩინის ჰაეროდრომიდან აფრინდა რუსის ახალი ავიატორი სრედინსკი. ორჯელ კარგად იფრინა, ფარმანის სისტემის ბიპლანით, დაჰყო ჰაერში ექვს წუთს. ჰაეროპლანი ჰაეროკლუბს ეკუთვნის.

რუსეთი

ატკარსკი. კარსოვკას ასაქცევთან საქონლის მატარებელი ლიანდაგს გადასცილდა. შვიდი ვაგონი ლიანდაგს იქით გადავარდა, გზა გაფუჭდა. უფროსი კონდუქტორი დაშავდა. მიმოსვლის დროს მგზავრები სხვა მატარებელში გადასხდებიან ხოლმე.

პეტერბურგი. სამხედრო სასამართლომ პეტრე-პავლეს სასაფლაოდან ძვირფას გვირგვინების მოპარვის გამო ოთხ ბრალდებულ ჯარის კაცს მიუსაჯა პატიმართა რაზმში გაგზავნა თითოს ორ წელიწად ნახევრით.

თხოვნის თანახმად დაითხოვნილ იქნა სამსახურიდან ნიულონდის გუბერნატორი ალფტენი. იმის ნაცვლად დაინიშნა უფროსი მოხელე ფინლიანდიის კონცელარიის ნიუმანი.

უმაღლესად გაიცა ბრძანება 15 სექტემბერს ქ. ლოძში მოხდეს არჩევნები სახელმწიფო სათათბიროს წევრისა რჟონდის ნაცვლად.

ტირისპოლი. მაზრაში დიდი ნიაღვარი და სეტყვა მოვიდა. სეტყვა მტრედის კვერცხის სიხო იყო. მოკლულია ბავშვი, დაიხოცა დიდძალი შინაური საქონელი და ფრინველი. ზარალი მეტად დიდია.

ნოვოჩერკასკი. დიდი წვიმების შემდეგ ორ ოლქში ვენახს მილდიუ გაუჩნდა. ფოთლებს სოკოები უჩნდება და სცვივა. რამდენიმე სოფელში მეტად ცუდ ღვინოს მოსავალს მოელიან.

შავი ჭირი.

ოდესა. ოთხი დღის განმავლობაში 12 შემთხვევა იყო შავი ჭირით საეჭვოდ ავად გახდომისა. სენის გაჩენიდან სულ ავად გახდა 51 კაცი, გარდაიცვალა 11 კაცი.

კიშინიოვი. ზღვის სანაპირო კურორტ ბუდაკში, (აკერმანის მაზრა) იყო ერთი შემთხვევა შავი ჭირით საეჭვოდ ავად გახდომისა. გაიგზავნა ექიმები. ზომებია მიღებული, რომ სენი სხვას არ გადაედოს.

ხოლერა

პეტერბურგი. სააგენტომ მიიღო შემდეგი ცნობები ხოლერის შესახებ: ერთი კვირის განმავლობაში ხოლერით ავად გახდა ბალახნინის მაზრაში 13, გარდაიცვალა 7 კაცი, ზემლინსკის მაზრაში ავად გახდა 35, გარდაიცვალა 16, პოლტავის გუბერნიაში ავად გახდა 355, გარდაიცვალა 178, სენის გაჩენიდან ტაშკენტში და მის მაზრაში ავად გახდა 37, გარდაიცვალა 24, სიზრანისაში 396 გარდაიცვალა 170.

დღე ღამის განმავლობაში ხოლერით ავად გახდა 66, გარდაიცვალა 19, მორჩა 66, საავადმყოფოში წევს 696.

„სახალხო გაზეთის“ კანტორა

აცხადებს, რომ 8 აგვისტოდან მოუსპო გაზეთის გზავნა იმ ხელის მომწერთ, ვისაც 6 მანეთზე ნაკლები ჰქონდა შემოტანილი. აგრეთვე მოუსპოთ გზავნა თვიურ ხელის მომწერთაც, რომელთაც 8 აგვისტოსთვის არ შემოიტანეს ხვედრი ფული.

მოვაგონებთ წლიურ ხელის მომწერთ, რომ პირობით პირველ ივლისისათვის უნდა გადაეხადათ წლიური ხელის მოწერის ფასი. ვისაც სრულად არა აქვს შემოტანილი, დააჩქარონ და შემოიტანონ.

ვისაც ფული აქვს გამოსაგზავნი აუცილებლად ამ მისამართით გამოგზავნონ:
Тифлисъ, Большая Ванкская № 12, Семену Пашалишвили.

კანტორა პასუხის-მგებელი არაა, თუ ფული სხვა მისამართით იყო გამოგზავნილი და გაზეთი არ მიუვიდათ. ვინც „სახალხო გაზეთზე“ ან სხვა სახელზე გამოგზავნა ფული, დააჩქაროს და განცხადება შეიტანოს ფოსტის კანტორაში ფული ზემოდ ნაჩვენებ ადრესზე გადასცენ. **„სახალხო გაზეთის“ კანტორა.**

ახალი ამბები

ტფილისი

◆ **ხოლერიანთა რიცხვი.** სასანიტარო ხამკურნალო ინსპექტორის ცნობით, 12 აგვისტოს დილის 9 საათიდან 13 აგვისტოს დილის 9 საათამდე ტფილისში ხოლერით ავად გახდა 3 კაცი, ხოლერის ნიშნებით —2. ხოლერიანთა სამკურნალოში იყო 27 ავადმყოფი, მოემატა—4, მორჩა და გამოეწერა—1, გარდაიცვალა -2, დარჩა—28.

◆ **დაჭრა რომანტიულ ნიადაგზე.** 12 აგვისტოს საღამოთი რომანტიულ ნიადაგზე ვახტანგის ქუჩაზე ჩხუბი მოუვიდათ სიღნაღის მცხოვრებს გეორგ სიმონოვს და ბორჩალოს მაზრის მცხოვრებს ალექსი პეტროსიანცს. ჩხუბის დროს პირველმა ჩასცა მეორეს მკერდში მარჯვენა ძუძუსთან სამზარეულოს დანა და მძიმედ დასჭრა. დაჭრილი მიხეილის საავადმყოფოში გაგზავნეს. მისი მდგომარეობა საშიშია. სიმონოვი შეიპყრეს.

◆ **სამართალში მიცემა.** ტფ. საგუბერნიო სამმართველოს დადგენილებით, სამართალში იქმნა მიცემული ყოფილი პოლიციელი გიორგი იზმიაშვილი სამსახურის აღსრულების დროს ალექსანდრე ვულიევის გალახვისათვის.

◆ **ქ ნ გაბუნია-ცაგარლის ავადმყოფობა.** ამ ჟამად ტფილისში ავად არის ქართული სცენის დამსახურებული და ნიჭიერი მსახიობი ქალი ნატალია გაბუნია-ცაგარლისა.

◆ **ხოლერა.** პოლიციის ცნობით, 12 აგვისტოს ტფილისში ხოლერით ავად გახდა ორი კაცი, რომელნიც გაიგზავნენ ხოლერიანთა სამკურნალოში. მათი გვარები: ქეთევან ზაალის ასული კელიური, მეჯვრისხევის მცხოვრები და ვასილ ნიკოლოზის-ძე ბეკაური, დუშეთის მაზრის სოფელ კოვლიანის მცხოვრები. ბინებს შესაფერი დეზინფექცია გაუკეთეს.

◆ **უპასპორტონი.** 12 აგვისტოს საერთო ჩხრეკას დროს ქალაქის სხვა და სხვა უბანში პოლიციამ შეიპყრო 13 უპასპორტო.

◆ **უკვალოდ დაკარგულნი.** ტფ. პოლიცმეისტერმა დაავალა უბნის ბოქაულებს და მაძებარ პოლიციის უფროს ენერგიული ზომები მიიღონ ტფილისში უკვალოდ დაკარგულ ბაგრატ პეტრეს ძე შახკულოვისა და ელისაბედ ალექსანდრეს ასული მესკამონას მოსაძებნად. პირველი დაიკარგა 9 აგვისტოს, ხოლო მეორე 8 აგვისტოს.

◆ **მტკვარში ბანაობა.** მიღებულ იქმნა სასტიკი ზომები, რათა მტკვარში ამ ხოლერიანობის დროს არავინ იბანაოს.

◆ **აღწერა.** დღეს, შუადღის 12 საათზე, ტფ. ქალაქის სამხედრო საკრებულოს შენობაში უბნის ბოქაულების თანადასწრებით მოჰხდება ხარ-კამეჩის სამხედრო აღწერა.

◆ **სახალხო უნივერსიტეტი.** 16 აგვისტოს მოხდება პირველი კრება ზაფხულის შემდეგ სახალხო უნივერსიტეტის გამგეობის წევრებისა მიმდინარე საქმეთა განსახილველად.

◆ **ქალაქის სავარაუდო ხარჯთაღრიცხვა.** ქალაქის გამგეობა უკვე შეუდგა მომავალ წლის ხარჯთაღრიცხვის პროექტის განხილვას. შემოსავლის პროექტის განხილვა უკვე დასრულდა, ხოლო ხარჯის პროექტისა დღემდე მხოლოდ 6 მუხლი განიხილა.

◆ **ლექცია ხოლერაზე.** ხვალ, 15 აგვისტოს ზუბალაშვილის სახალხო სახლში ექიმი ს. ი. ვაწაძე ქართულად წაიკითხავს ლექციას ხოლერაზე. სახალხო სახლის ადმინისტრაციამ გადასწყვიტა ყოველ კვირაობით გამართოს ლექციები ხოლერის შესახებ. ამ ლექციაზე ქართულად, სომხურად, თათრულად და რუსულად აუხსნიან ხალხს ხოლერის წარმოშობის ისტორიას, და მასთან საბრძოლველად საჭირო ზომების მიღებას. ვინ არ იცის თუ რა ვნება მიაყენა რუსეთს და კავკასიას ამ სენმა. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ხალხი თანაგრძნობით მოეკიდება ამ ლექციების გამართვის იდეას, ხოლო ლექტორები უჩვენებენ მსმენელთ ამ საშინელ სენთან საბრძოლველად საჭირო ზომებს.

პატარა შენიშვნა

„სახალხო გაზეთის“ 79 №-ში დაბეჭდილია ცნობა დ. საჩხერეში ახლად ნაპოვნ ძველი ნივთების შესახებ. შორაპნის მაზრა სიძველეთა აკლდამაა და ვინ იცის, კიდევ რამდენ რასმე წავაწყდებით თავსა! ამ სამიოდე წლის წინათ ამავე მაზრის სოფ. ბარაში სწორედ სავენახე მიწის გადაბრუნების დროს იპოვეს დიდ-ძალი ძველი ნივთები—ოქრო-ვერცხლისა: ქალის სამკაულები და სხვათა. იმ დროს ამის შესახებ წერილიც დავბეჭდე ჩვენი საზოგადოების საყურადღებოთ, მაგრამ ყურადღებაც არავინ მიაქცია. პირადათ პატრონს იმ ნივთებისას ვსთხოვე მიემართა ჩვენის ისტორიულ საზოგადოებისათვის და გამოეჩინა იმოდენა ადამიანობა და ეროვნული შეგნება, რომ ის, რაც მან მუქთად მიწაში იპოვა, თუ ამ რიგადვე არა ხელმისაწვდომ ფასებში დაეთმო ჩვენივე საზოგადოებისთვის. [იმ მგურამ] დღევანდელ დაწვრილმანებულ ხანაში, როდესაც ადამიანობასაც კი ფულის რაოდენობით აფასებენ, ასეთ ქადაგებას—და ისაც ჩემისთანა მოლაკვდავისაგან—ვინ გაიგონებს?! არ ვიცი, რა ღონე იღონა საისტორიო საზოგადოებამ, მხოლოდ იმ პირმა კი არც აცივა, არც აცხელა და ჩვენი დედამიწის გულში ნაპოვნ სიძველით პეტერბურგში ამოაყოფინა თავი! თითქო იქითკენ ცოტა განძი გაუზიდავთ ჩვენს მტერმოყვარეთ, რომ ჩვენივე ზურგით არ ვეზიდებოდეთ!.. ამ სტრიქონების წერის დროს ერთმა პირმა გადმომცა, რომ მას შენახული აქვს რომელიღაც ქართველი დედოფლის ძვირფასი თვლებით შემკული სამაჯური. შენახული აქვს, დიახ, მაგრამ, ვინ იცის, რამდენი ამისთანა გაგვცლია ხელიდან და გაგვეცლება, თუ არ მივეშველეთ! ეროვნულ-ისტორიული მუზეუმის შესახებ ბევრი რამ ითქვა ჩვენში, მაგრამ შესაფერი პროპაგანდა გავწიეთ თუ არა მათ შორის, ვისაც ამ მომავალი მუზეუმისათვის რაიმე მოეპოვება ან მოიპოვოს?!. ბევრი რამა გვაქვს საკეთებელი, ესეც ერთი დიდი საქმეთაგანია. და დროით, დროით უნდა მოვკიდოთ ხელი საქმეს, სანამ კიდევ რამე დარჩენილა ჩვენში. მივმართავ აგრეთვე იმ პირთ, რომელთაც ასეთი რამ განძი, ხშირად პირადათ მათთვის უმნიშვნელო, ხოლო ისტორიისთვის ძვირფასი—აქვთ, ან **უპოვნიათ,** იქონიონ იმოდენა მოქალაქობრიობა, გამოიჩინონ იმოდენა მამულიშვილური გრძნობა, რომ დაუთმონ იგი ჩვენს ისტორიულს ან ქართ. შორ. წ. კ. გამ. საზოგადოების მომავალი ეროვნული მუზეუმისთვის; ნაცვლად მიიღონ შეგნებულ მამულიშვილთა მადლობა, და ამ უწმინდესი მოვალეობის ასრულებით დიდი ზნეობრივი კმაყოფილება, უმაღლესი ყოველგვარ ნივთიერ სასყიდელზე. **ჯემთური.**

მოწერილი ამბები

ს. მარტვილი (სამეგრელო). ყველა აქაურ მცხოვრებზე არ ითქმის და ზოგზე კი უნდა მოგახსენოთ. განცვიფრებაში მოვდივარ, როდესაც ვხედავ,

---

ორ რგოლს. მას არ ეშინიან რგოლების დაკარგვისა. სულ ერთია, მათ მაგივრად მალე გამოუვა ახალი რგოლები“. ნემსკანიან ცხოველებთა შუა რეგენერაციით ცნობილნი არიან ზღვის ვარსკვლავები, ლამაზი ოფიურები და გოლოტურია. პროფ. დელაჟეს სიტყვით, გოლოტურიას შეუძლიანთ ამოაცალოთ კუჭი და ნაწლევები და მათ მაგივრად მალე გაუჩნდებათ ახალი ნაწლევები და კუჭი.

ჭიებ შუაც არა ნაკლებაა გავრცელებული რეგენერაცია.

ავიღოთ ლენტებიანი ჭია, სახელდობრ სოლიტერი. სოლიტერი შესდგება მრავალ ასოდან და თავიდან. ავიღოთ და მოვაშოროთ ასოები თავს. ჩვენ მალე დავრწმუნდებით, რომ თავს გამოებმის ახალი ასო, ასოს ასო და ასე ამ ნაირად გაიზრდება ახალი სოლიტერი.

ავიღოთ მეორე ჭია dumbriculus. დავჭრათ რამოდენიმე ნაწილად. აქაც ვნახოთ, რომ ყოველივე ნაწილიდან გაჩნდება ახალი dumbriculus-ი.

ავიღოთ მესამე ჭია — პლანარია. ისიც დავჭრათ სხვა და სხვა ნაირად, როგორც სიგრძეზე, ისე სიპრტყეზე. არც ამას მოუვა რაიმე ცუდი ამ გვარი დაჭრით. პირიქით, ის უფრო გაიხარებს: ყოველივე ნაკუწიდან მალე წამოიზრდება ახალი პლანარია.

როგორც აღნიშნული იყო ზემოდ, **ცხოველები რაც რომ უფრო დაბლა დგანან ზოოლოგიურ საფეხურზე, მით უფრო შესამჩნევად იჩენენ რეგენერაციის ნიჭიერებას.**

ყველა ერთ უჯრედიანი ორგანიზმები (ამიობა, ინფუზორია, ძირფეხა) მრავლდებიან ან გაყოფით ან ჰკაობით. როგორც გამომკვლევანი გვიჩვენებენ ეს გამრავლებაც რეგენერაცია ყოფილა. ავიღოთ რომელიმე ინფუზორია და დავანაწილოთ უჯრედებად—დავანაწილოთ ისე, რომ ბირთვი დარჩეს უჯრედში. ცოტა ხნის შემდეგ ჩვენ შევნიშნავთ, რომ ყოველივე უჯრედი გარდაიქცევა ინფუზორიად.—

ამ ნაირად ჩვენ ჩამოვთვალეთ ცხოველთა სხვა და სხვა კლასი და ვნახეთ, რომ მათ შუა დიდად ყოფილა გავრცელებული რეგენერაცია, ე. ი. ბევრ ცხოველს შესძლებია დაზიანებული ნაწილის აღდგენა.

რას გვეუბნებიან ეს მაგალითები? რა დასკვნა შეგვიძლიან გამოვიყვანოთ ყოველივე ზემო ნათქვამიდან?

ჩვენ შეგვიძლიან დავასკვნათ ერთი ის, რომ ცხოველია აღდგენის ნიჭიერება უფრო შესამჩნევად გამოიხატება ახალგაზრდობაში, ვიდრე მოზრდილობისას. მაგ. ახალგაზრდა ამფიბია (თავდიდა) სულ მალე იცვლის მოწყვეტილ კუდს. დასრულებული და ხანში შესული კი ხანდახან სრულიადაც ვერ ახერხებს კუდის გამოცვლას.

მეორე ის, რომ ორგანიზმი რაც რომ უფრო რთულია, მით უფრო ნაკლებია მისი რეგენერაცია. „დაბლა მდგომ ცხოველებს უფრო ადვილად შეუძლიანთ, ამბობს დარვინი, დაკარგული ნაწილების აღდგენა, ვიდრე მაღლა მდგომთო.“ სხვათა შორის ეს სიტყვები იმასაც გვიმტკიცებენ, რომ რეგენერაციასა და ზრდა-გამრავლებას შუა დიდი დამოკიდებულებაა. **როგორც ზრდა და გამრავლება დამოკიდებულია აგებულებაზე, ისე რეგენერაციაც დამყარებულია ამ აგებულებაზე.**

მესამე ის, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში რეგენერაციის ნიჭიერებით ალჭურვილია მთელი სხეული, ზოგიერთში კი სხეულის რომელიმე ნაწილი ანუ, როგორც დარვინი ამბობს, „ის ნაწილი, რომელიც უფრო ხშირად უზიანდება ან ეკარგება ცხოველს.“

ტრიტონები ჩხუბის დროს ხშირად უჭამენ ერთი მეორეს კუდს ან ფეხს. ამისათვის ამათაც მხოლოდ ეს ორგანოები ეზრდებათ ხელმეორედ. კიბოს სწყდება ფეხი და იმასაც ისევ ფეხი ეზრდება, ოთხ-პოდს—ღეროები.

აი რას მოგვითხრობს ამის შესახებ პროფ. ვეისმანი.

„მაისის პირველ რიცხვებში მარსელის ნავთსადგურში თქვენ შეგიძლიათ შენიშნოთ ლამაზად გამწკრივებული და ფერად-ფერადად მორთული ოთხოპოდები (პოლიპი). რამდენიმე დღის შემდეგ მათ ბლომად ესევა ყოველგვარი ჭია, მწერი, უჭამენ ლამაზ მორთულობას და უმტვრევენ ღეროებს. ამისათვის მათთვის საჭიროა ამ ღეროების მალე აღდგენა. რეგენერაცია საუცხოვოდ იჩენს აქ თავის ნიჭიერებას. რამდენიმე დღის განმავლობაში ღეროები მთელდებიან და ოთხოპოდები ისევ ლამაზად ირთვებიან“.

იყო დრო, როდესაც დედამიწა ცარიელი იყო და იმაზედ არავითარი სიცოცხლე არ ჰპანებდა. როგორ იჩინა აქ თავი სიცოცხლემ ჯერ კიდევ დანამდვილებით არაა გამორკვეული, ეს კია რომ პირველ მისს მცხოვრებლებად უნდა ყოფილიყვნენ ის მარტივი არსებანი, რომელთ სწავლულნი უწოდებენ ერთ უჯრედიან ორგანიზმებს. ამ სწავლულთა შეხედულებით ეს ცხოველები იყვნენ სიცოცხლისა პირველი პიონერები დედამიწის ზურგზედ. როგორც ვიცით, ყველაზე უფრო ეს პაწაწა ორგანიზმები არიან რეგენერაციის ნიჭიერებით აღჭურვილნი, მაშასადამე შეგვიძლიან ვიფიქროთ, რომ რეგენერაცია თავდაპირველი, ძირითადი თვისებაა ყოველივე ცოცხალი ნივთიერებისა. დროთა განმავლობაში ორგანიზმები თან და თან ვითარდებოდნენ, ზოგიერთი მათგანი მშვენივრად ეწყობოდა გარემოცულ პირობებს, ზოგიერთი კი იხლუნგებოდა და ნელ-ნელა მიდლოღავდა ცხოვრების ასპარეზზე. ამ ვითარების დროს რეგენერაციაც ხან კლებულობდა და ხან მატულობდა. სადაც საჭირო იყო, მჭიდროდ ეკიდებოდა ფეხს, სადაც არა, სრულიად მიილეოდა.

ამ აზრის დასამტკიცებლად ჩვენ შეგვიძლია მოვიყვანოთ ის მოვლენა, რომელს სწავლულნი უწოდებენ სახელად **აუტოტომია.** აუტოტომია ბერძნული სიტყვაა და ჩვენებურად ნიშნავს თვით დაჭრას ანუ თვით დამახინჯებას. ზემოდ ჩვენ მოვიყვანეთ რამდენიმე მაგალითი სხეულის ნაწილების დაკარგვისა—მაგ. როდესაც იჭერენ ხვლიკს, მას ხშირად სწყდება კუდი, როდესაც კიბოს სტაცებენ ფეხზე ხელს, ფეხი ხშირად ხელში—შერჩებათ ხოლმე.—რა არის ამის მიზეზი? ნუ თუ ხვლიკს და კიბოს კუდი და ფეხი ისე სუსტად აქვთ მიბმული, რომ ხელის ტაცებაც კი ჰგლეჯთ მათ? ყოველივე ნივთიერების გასაგლეჯად ძალაა საჭირო, ხვლიკის კუდის მოგლეჯას კი არავითარი ძალა არ უნდა—ხშირად ხელის მიკარებაც საკმარისია, რომ კუდი შეგრჩეთ ხელში. საჭიროა მხოლოდ, რომ ხვლიკმა განიცადოს შიში.

როგორც გამოკვლევანი გვიჩვენებენ, ხვლიკსაც მაგრად აქვს მიბმული კუდი და კიბოსაც ფეხი. როდესაც სდევნიან ხვლიკს დასაჭერად ის იგლეჯს კუდს თავის ნებით და არა ძალდატანებით—მისთვის საჭიროა უშველოს თავის თავს, დაიცვას თავისუფლება და ამ თავისუფლებისათვის ის სწირავს თავის ორგანოს—იმან კარგად იცის, რომ დაკარგული ნაწილის მაგივრად გამოებმის ახალი ნაწილი. აი, ამგვარ მოვლენას, როდესაც ცხოველი თავის ნებით თავის დასაცველად იგლეჯს თავისივე ნაწილს, ჰქვიან აუტოტომია.

როგორ სჩადის ამას ცხოველი? შეგნებულად, თუ შეუგნებლად? რასაკვირველია შეუგნებლად. ხვლიკს რა შეგნება უნდა ჰქონდეს? როდესაც ის განსაცდელშია, ინსტიქტით გრძნობს ამას. სტაცებენ თუ არა ხელს კუდზე ამას მაშინვე მიხვდებიან ნერვები—ნერვები ამუშავებენ მუსკულებს—და, რასაკვირველია, ყოველივე ხიფათს აგრძნობინებენ. იგრძნობს თუ არა მუსკული ხიფათის მოახლოვებას, ის მაშინვე ჩერდება, დაშორდება სახსარში დედა-სხეულს. ამას უწოდებენ რეფლექსურ მოქმედებას.

კიდევ ერთი შენიშვნა და მოვრჩებით რეგენერაციის საკითხსაც.

როგორც აღნიშნული იყო ზემოდ. რეგენერაცია სხვა და სხვა ნაირად იჩენს თავის მოქმედებას. საყურადღებოა ერთი მისი ფორმა, რომელსაც სახელად უწოდებენ—**ლეტერომორფოზი**. ეს ფორმა შეუსწავლია ცნობილ ბუნების მეტყველს ლიოპას. რაა ეს ლეტერომორფოზი? როგორც ვიცით, ხვლიკს მოგლეჯილი კუდის მაგივრად გამოსდის ახალი კუდი, კიბოს ფეხის მაგივრად—ფეხი—ე. ი. **რეგენერაციის დროს ცხოველს ეზრდება ის ორგანო, რომელიც დაეკარგა მას და იმ ადგილას, სადაც მისი დანიშნულებაა.** ლეტერომორფოზის დროსაც ცხოველს ეზრდება დაკარგული ორგანო, მაგრამ იმ ადგილს კი არა, სადაც ება წინად, არამედ სულ სხვა ადგილს. აი ამის მაგალითი:

არის ერთი ოთხოპოდი, რომელს სახელად ჰქვიან Tubularia mesenbryanthemum. მას აქვს სამი ნაწილი: თავი, ღერო და ძირი. ავიღოთ ეს ოთხოპოდი და მოვაცალოთ თავი და ძირი. ღერო ჩავსვად აკვარიუმში, მაგრამ ისე, რომ თავის ნაწილი ძირს მოვუქციოთ და ძირის—ზემოდ. ცოტა ხნის შემდეგ ღერო წამოიზრდება—და ჩვენ ვნახავთ, რომ თავის ნაწილისკენ ამოუვა ძირი და ძირისკენ—თავი—აი ამ მოვლენას უწოდებენ სახელად ლეტერომორფოზი.

ლეტერომორფოზიც ნათლად გვიმტკიცებს, რომ აღდგენითი ნიჭიერება ორგანიზმთა პირველი დაწყებითი თვისებაა. პლანარია რომ ავიღოთ და დავსეროთ სხვა და სხვა ადგილს, ჩვენ ვნახავთ, რომ ყოველივე დასერილი ადგილიდან მას ამოუვა ან პირი, ან კუდი და ან ფეხი. მაშასადამე, სჩანს, რომ აღდგენითი ნიჭიერება პლანარიას დამალული ჰქონია დრომდე, შესაფერ შემთხვევამდე, როგორც კი გარეგნული პირობა აძლევს შემთხვევას, ისიც იღვიძებს და იჩენს თავის ძალას.

„ყველა ეს მაგალითები, ამბობს გარტვიგი, გვიმტკიცებენ იმას, რომ პაწაწა ცხოველებს, გარდა ჩვეულებრივი თვისებებისა, ჰქონიათ იმ გვარი ჩამალული თვისებანიც, რომელნიც თავს იჩენენ შესაფერ პირობებში სრულიად სხვა ადგილს“.

ყოველივე ზემომოყვანილი ჩვენ შეგვიძლიან დავაბოლოვოთ დარვინის შემდეგი სიტყვებით:

„უსქესო და სქესურ გამრავლებას, განვითარების, დაკარგულ ნაწილების აღდგენის სხვა და სხვა ფორმა შედეგია ერთი და იმავე ნიჭიერებისა, ერთი და იგივე ბუნების კანონისა“ **დ. ა.**

რომ მათში ჯერ კიდევ ადგილი აქვს თვალთ-მაქცობას, ენა-ტანიობას, ცრუ-მორწმუნეობას, მკითხაობას, და სხვ. იმგვარ არა-კულტურულ საშუალებას, როგორიც არის ენის მიტანა და უბრალო, სხვათა შორის ოქმულ, სიტყვების გაზვიადება, ყოველთვის მოსდევს ხოლმე ზოგ პირების ერთ-მეორეზე გადაკიდება. თუ ვინმე გარდაიცვალა, ბრალიანი და უბრალო, ყველანი ერთად შავებში გაეხვევიან, ვითომდა გულის შესტკივათ მიცვალებულისადმი, მაგრამ... მაგრამ ეს ხომ ნამდვილი თვალთ-მაქცობაა? მოჭყვებიან და სრულიად უმნიშვნელო პირს პარნასზე გაუჩენენ ბინას, ან არა და მართლაც სამნიშვნელო, მოღვაწე პირს ლანძღვის ტბაში აცურავებენ,—ადმაც ფარცხავენ და ღამაც!

ივლისის პირველ რიცხვებში აქ ჩამოვიდა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლეთურ ენათა ფაკულტეტის სტუდენტი იოსებ ყიფშიძე, მეგრულ ენის შესასწავლად, რომელსაც განზრახვა აქვს პრაფ. მარრის ხელმძღვანელობით გამოსცეს ახლო მომავალში მეგრულ-ქართული ლექსიკონი და გრამატიკა. რადგან სენაკისა და ზუგდიდის მაზრები რამოდენიმედ განირჩევიან მეგრულ ენის გამოთქმაში, ყიფშიძემ თხუთმეტი დღის შემდეგ დასტოვა ჩვენი მხარე და გასწია ზუგდიდის მაზრის სოფელ ჯვარისაკენ, სადაც უფრო დაცულია მეგრული ენა. ყიფშიძე ამავე მიზნით შარშან ზაფხულშიაც ეწვია სამეგრელოს და საკმაოდ გაეცნო მეგრულ ენას, წელს კი მან ადგილობრივ ინტელიგენციის დახმარებით შეასწორა ზოგი ფორმები ზმნისა. ამავე დროს ფოტოგრაფიული აპპარატით გადაიღო ძველი ნაშთები: ბობოთის ციხის ნანგრევები, ადგილობრივი მონასტერი, წარწერები და სხვა ბუნების მხრივ საშნიშვნელო ადგილები. უადგილო არ იქნება, აქვე მოვიყვანოთ პრინცესსა მიურატის ეკკლესიის (სოფ. სალხინოშია) წარწერა, რომელიც გადაიღო ყიფშიძემ. წარწერა ლექსად არის ნაწერი —ხაზრუხაულად, რომელიც შინაარსის და ფორმის მხრივ მდიდარია; აი ეს წარწერა:

„ქიეს აქეთ ჩ ღ პ ბ.

† ჴ. ქრისტეს დედავ, მცირე წვლილს ვბედავ,
შენ სახელად გიძღვენ ეს ეკკლესია;
შენ მიერს შენდა გძღვნოდ, ვით შეგშვენდა,
ჩემზედ მხედველ ჰყავ ჩემი მესია.
მე დადიანმან, შენმან მმოსავმან
კაციამ გიგე სახლი ესი ა;
და მეუღლით და ძით, მნათობთა მბაძით,
მრჩობლ სუფევა გვეც უმჯობესია.

ამ წარწერისთვის ჯერ ყურადღება არავის მიუქცევია—იქნებ მიაქციეს კიდეც ყურადღება მაგრამ ვერ წაიკითხავდენ, რადგან ქარაგმებით არის წარწერილი—და ჭკონებიათ ეს ეკლესია გრიგოლ დადიანის მიერ არის აშენებულიო. დიდი კურიოზია! ასეთი კურიოზები ყველას მოგვივა, თუ არ ვეცადეთ სიძველეთა შესწავლას, რომელიც უხვათაა გაფანტული საქართველოს ყველა კუთხეებში. ეს წარწერა მოწმობს იმას, რომ დამწერს ღრმად ჰქონია შესწავლილი ძველი ქართული და ფორმა ხაზ-რუხაული.

ადგილობრივი მონასტერი, ეს ხელთ-უქნელი ძეგლი წარსულისა, ამ ბოლო წლებში სანუგეშო მდგომარეობაშია. გურია-სამეგრელოს ეპ. ლეონიდემ ზაფხულობით აქ ცხოვრობს ჯეროვანი ყურადღება მიაქცია მონასტერს. წელს ახალი კანკელი გაუკეთა: შარშან იყო და გუმბათი დახურა და ჯვრებიც გამოუცვალა. ამასთანავე, რაც უფრო საგულისხმოა, სიძველეთა შესანახად მინებიანი შკაფი დაადგმევინა, სადაც ყველაფერი რიგზეა დაწყობილი. თუ არ ვცდები ისტორიკოსებს დ. ბაქრაძეს და თ. ჟორდანიას უნდა ჰქონდეთ შესწავლილი და აღწერილი ეს ძველი ნივთები და ამიტომ კარგი იქნება თუ რომელიმე ბერი ამ მონასტრისა შეისწავლის ამ ნივთებს, რომ შესძლოს აუხსნას და განუმარტოს მნახველებს ისინი—ამას დიდი ნიშვნელობა ექნება ყველასათვის. ეპ. ლეონიდეს განზრახვა აქვს, თუ მატერიალურმა მხარემ ხელი არ შეუშალა, განაახლოს მთელი მხატვრობა და წარწერა მონასტრისა.

ხუთი ვერსის სიშორეზე სოფ. ოფუცხოლში მდებარეობს წყალ ვარდნილი. აქ მდინარე აბაშა რამოდენიმე საჟენ სიმაღლიდან ვარდება, რომელიც თვალ წარმტაც სანახაობას წარმოადგენს. წყალ-ვარდნილის სანახავად ყოველ ზაფხულობით მოდიან ქუთაისიდამ, ხონიდამ, სენაკიდამ და მრავალ სხვა ადგილებიდამ, ზოგნი ეტლებით და ზოგნიც ცხენებით. ამავე სოფელში მთებში ბევრ ადგილას არის გამოქვაბულები, რომელნიც ბუნებრივად აღორძინებულან. ბუნება აქ ჭავით ყველგან მდიდარია, მაგრამ ჯერ არავინ ცდილა ერთი პატარა ოდა მაინც აეშენებია წყალ-ვარდნილთან, რომ ავდარში თავის შეფარება შესაძლებელი ყოფილიყო! **ლარი.**

—

მთიულეთი (დუშეთის მაზრა). წელს ზაფხული ჩვენკენ მშვენივრად მიდის, ჯეჯილს კარგი პირი უჩანს, აგერ რამდენიმე დღეა რაც ხალხი მთებში სათიბად გავიდა, იმ დაქანებულ მაღალ-კავკასიონის მთებში, სადაც ფრინველსაც კი უჭირს ჩაფრენა, წკრიალი გააქვს ათვთარივით დალესილ ცელებს. დიდი თუ პატარა, ქალი თუ ბავშვი, ყველა იბრძვის არსებობისათვის. იბრძვიან მაგრამ თითქმის ცხრა თვე წინ მდებარე ზამთარს დიდი დახვედრა უნდა. ფასანაურიდან დაწყებული ვიდრე გუდაურამდე სახნავ-სათესი ძალიან მცირეა, მთლის მარტო ქერი და აქა-იქ დიკა, რაც უნდა მეტი მამულის პატრონი იყვეს, მთელი გამოსაკვები უნდა ეყოფინოს ორს ან სამს თვეს. მთელს ხუთ საშრევლოში ცოტაოდენს თუ ჰყავს ცხვარი, დანარჩენს, ზოგიერთა გლეხ-კაცს იქნება ძროხაც არა ჰყავს სახლში, ისე არიან დაღარიბებულ-დაღატაკებულნი. ერთად-ერთი ცხოვრების სახსარი ამათთვის არის მუშაობა—სამხედრო გზაზედ, რომლის შემწეობითაც წლითი წლამდე იოლას გამოდიან კავკავიდან სიმინდის ზიდვით.

მაგრამ, საუბედუროდ, გზების ბატონები, ნაცვლად იმისა, რომ მცირედი სასყიდელი ეძლევათ დღიურ მუშებს, (60 კ. 70 კ. დღეში თავიანთი პურით ეს ზაფხულობით, ზამთრობით 40-50 კ. მუშაობას იწყებენ 6 საათიდ. ვიდრე 8 საათ.). ამუშავებენ უცხო ქვეყნიდან გადმოსულებს, რომლებიც არც ამათთანა ერთგულად მუშაობენ და არც ამათთანა ვაჟკაცები არიან.

მთიულეთიდან ბევრნი არიან გადასახლებულნი კავკასის მინდვრებში, აგრეთვე ბევრნი მიდიან ხოლმე სამუშაოდ რამდენიმე თვეობით, რადგან აქ სამუშაო აღარა აქვთ. მოვლო თუ არა კავკავის მიდამოებს ხოლერა, შეშინებული ხალხი, გადასახლებული თუ სამუშაოდ წასულნი, ყველამ თავიანთ მშობლიურ სამშობლოს მოაშურეს. რომ ვინმე შეეკითხებოდა სად მოდიხართო, ისინი უპასუხებენ: კავკავის ექიმებმა მდინარე და ჭები რაღაცა წამლით მოგვიწამლეს, ხოლერა გააჩინეს და ჩვენც გამოვერიდენითო. ხალხმა მართლა ირწმუნა, მათ არაფერში მოერიდა და აი ბოლოს რა მოხდა: ამ ერთ კვირის განმავლობაში გარდაიცვალა კავკავიდან ჩამოსული, სოფელს ქიმბარიანთ კარში მცხოვრებელი, იოსებ ბუწუკური, გადმოთ ხოლერა მისგან და დაიხოცნენ კიდეც მისი ძმა და სამი შვილი; სოფელს ჩირიკში დაიხოცნენ ხოლერით ხუთნი, კობაიძეები, მათ შორის სამი ერთ ოჯახში; ნადიბაანში ერთი; სოფ. ბენიაანთში ოთხი ძმანი, დაიხოცნენ, სოფ. არახვეთში ერთი ალექსი ბურდული, ჩირიკლები და ქიმბარიანნი ჯერედ მთებში არიან გახიზნულები. სოფლები სულ მთლად სავსეა ხეხვითა და ნაგვით, ასე, რომ ზოგიერთა სახლი —სულ მთლად დამალულია ნეხვ-ნაგავში. შენი მტერი, თუ სხვა სოფლებშიაც იხინა ხოლერამ თავი და მთებში არ გაიხიზნენ, ადგილობრივი ჰაერ-წყალი მათ აღარას უშველის.

სანიტარული ყურადღება მაშ არ უნდა იყვეს ვისგანაც ჯერ არს, მიქცეული? ცარიელი ბრძანება ბრძანებათა რჩება...

მთიულეთში ცრუ მორწმუნეობას ძალიან მაგრად აქვს ფეხი გადგმული, სხვათა შორის ვიტყვი. კვირა ხომ კვირაა და სხვა დღესასწაულების გარდა უქმობენ: ორშაბათს, პარასკევს და ხანდახან შაბათსაც, ასე რომ სამუშაო დღეები რჩებათ ხალხს სამი დღე. თუ მამებმა ვერ შესძლეს ამ უქმების მოსპობა და ვერ წავიდნენ ადგილობრივი ღვთაებების წინააღმდეგ (ხევის ბერნი, რომელთაც ძველად დიდი სამსახური გაუწევიათ სამშობლოსათვის, ეხლა კი ცრუმორწმუნეობას ავრცელებენ).

განა არ შეუძლიანთ ადგილობრივ მასახლისებს, რომლებიც მართლა, რომ მამობას უნდა ასრულებდნენ და არა მარტო პოლიციის მორჩილობას, ამ მოგონილ უქმეებში ხალხს სოფლიდანაც ნავავი აზიდვინონ. გზები აკეთებინონ და ხიდები გააკეთებინონ.

ნათქვამია: „სოფელი ვნახე უძაღლო უჯოხოდ დავიარებიო“ ო სწორედ ამ ანდაზას ასრულებენ აქაური ზოგიერთა ვაჭრები. სუყველაფერს მამასისხლად ჰყიდიან, ნამეტნავად თუ კაცს რაიმე უბედურება დაატყდა და ნისიათ რამეს წამოღება დასჭირდა, მაშინ ხომ ტყავს გააძრობენ. ამ ხოლერობის დროსაც, როგორც მუდამ, ისეთ ცომს პურს აცხობენ და ჰყიდიან შაურათ გირვანქას, რომ მასი ჭამა ყოვლად შეუძლებელია. თუნქი დვინო იყიდება 1 მანეთად და იმათი საწყაოთ ერთი თუნგი შეიცავს 4 ბოთლს ნუ თუ ამ თავ წასულობას ბოლო არ უნდა ჰქონდეს მოღებული?

აქაურ მეცხვარეებს ნება არა აქვთ იარაღის ტარებისა, როდესაც ზამთრობით ცხვარს მიერეკებიან ხოლმე თერგის ოლქში, სადაც ხვდებიან გზაში ქისტები და უაზნები ართმევენ ცხვარს, ცხენებს და მოწინააღმდეგებს კიდეაც ჰხოცავენ. ამ გაზაფხულზედ ხუთი მეტი მგზავრი ჩამოატარეს ქისტებისაგან დახოცილები. აქაური მეცხვარეები ისეთი ბეჩავები არიან, რომ უცხო უბრალო პირის დანახვაზე მთელი საათი ქუდ მოხდილი დგანან და მოწიწებით ელაპარაკებიან და აბა ამათ რა იციან ვის მიმართონ, რომ თავის საცხოვრებლის დასაცავად ამათაც იარაღის ნება ჰქონდეთ? ადგილობრივმა, მოხელეებმა—მაზრის უფროსმა და ბოქაულმა იციან, რა უბედურებას აყენებენ ქისტები უიარაღო მთიულთ. უფროს შეუძლიან იმუამდგომლოს. მთიულ მეცხვარეებს იარაღის ტარების უფლება ჰქონდეთ, რომ თავი დაიცვან უაზნებისაგან.

მთიულეთში არის ოთხი ერთ კლასიანი სამრევლო სასწავლებელი, თუ რა მეთოდით ასწავლიან ბავშვებს, მკითხველს უკვე მოეხსენება. ბავშვები წერა კითხვას თუ სწავლობენ იმასაც დამახინჯებულად, საჭირო იყო აქაური სკოლები ცხოვრებასთან დაკავშირებოდნენ. რა არის საჭირო მცხოვრებთათვის, რომ პირობები გაიუმჯობესონ, აქაური ხალხი საქონლის მოშენებას მისდევს. სკოლებში კარგი იყო ესწავლებინათ მერძევეობა, საქონლის მოვლა მოშენება, ქსოვა, რთვა და სხვა. ე. ი. გაუმჯობესობა მათი ნაწარმოებისა მაგალითად: საქონლის მოვლა, მოშენება, რძის მოვლა და ყველის გაკეთება. ცხვრისა და საქონლის ავადმყოფობის მათი თავიდან აშორება, ერბო-კარაქის კეთება სისტემატიურათ და ფუტკრის მოვლა მოშენება. ამასთანავე დავძენ. რომ ხეხილი ძლიერ მშვენიერად ხარობს მთაში მსხალი, ვაშლი და სხვ. მაგალითად: ფასანაური, ნადორეული, ქვეშეთი და მლეთე შემკულია მშვენიერი ბაღებით, სადაც მოდის საუცხოვო ხილი ეს ბაღები გაშენებულია ვაჭრების, მღვდლების და სხვა პირებისაგან. ცუდი არ იქნება, რომ ხეხილის დარგვას, შენობას და მოვლას ასწავლიდნენ ამ ადგილებში სადაც ახალი ლობიო ცერცვი ჰგონიათ და ნამყენი მსხალი—პანტა.

ქვეშეთში რომელიც საშუალო ადგილია და ნიადაგიც კარგია, არის საავენტო ადგილები, აგრეთვე არის ძველი კაზარმის შენობა რომლებიც ადვილად შესაძლებელი იყო ამათი გამოყენება საზოგადოების სასარგებლოდ და სწორედ აქ ტიპის სასწავლებლის გახსნა; მაგრამ ვისაც არა აწუხებს რა ვინ შეიწუხებს თავს?

ალექსანდრე მღეთელი.

თეატრი და ხელოვნება

ღ. ონი. 25 ივლისს ღ. ონის საზოგადოების დარბაზში ჯაფარიძის თაოსნობით გაიმართა წარმოდგენა. დასდგეს ოთხ მოქმედებიანი დრამა „მეზობლები“.—პიესამ კარგათ ჩაიარა, სცენის მოყვარენი კეთილ-სინიდისიერათ მოეკიდებოდნენ საქმეს. სასურველია ხშირად გაიმართოს ხოლმე ასეთი წარმოდგენები. ხალხი უფრო მეტად დაინტერესდება და სცენის მოყვარენიც გაუმჯობესებენ თავიანთ მდგომარეობას.

ჯერ-ჯერობით როგორც ეტყობა შემოსავალი ხარჯს ვერა ჰფარავს, მაგრამ სცენის მოყვარენი გულს არ იტეხავენ. „მეზობლები“, როგორც ვთქვით, კარგად ჩაატარეს. კარგი იყო მ. ჯაფარიძე, ეს სული და გული ონის სცენისა. კარგები იყვნენ აგრეთვე: ბ.ბ. ს. იაშვილი, ვ. გძელიძე, ქ. ქ. გელოვანი, გამყრელიძე, მ. მრევლოვი, ნინო ლობჟანიძე. აგრაფენა ბახტაძე და პატარა გუგული ლობჟანიძე:

ონის საზოგადოება მეტად მადლობელია როგორც მიშა ჯაფარიძისა. აგრეთვე იმის ამხანაგ სცენის მოყვარეთა. ხშირად წარმოდგენიდან შემოსულ ფულს ბედკრულ ონის სამკითხველოს სწირავენ.

ონელი ა. ჯ.

განცხადებანი

დაბა ხონში

ქ. შ. წ. კ. გამავრცელებელ საზოგადოების ხონის განყოფილების

წიგნის მაღაზიაში

იყიდება ქართულ-რუსული სახელმძღვანელოები, ახალი წიგნები, ჟურნალ-გაზეთები და საკანცელარიო ნივთები. მაღაზია საკომისიოდ ღებულობს წიგნებს და კისრულობს გამომცემელთა ამხანაგობას.

მაღაზიას უკვე დაკვეთილი აქვს სამოსწავლო წლისათვის საჭირო წიგნები და რვეულები და ამ მხრივ ადვილად შეუძლია ხონის რაიონის დაკმაყოფილება.

გამოვიდა მე 31 ნომერი

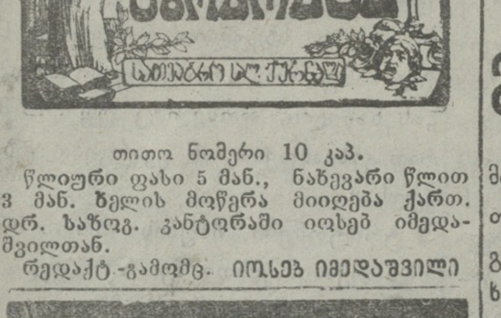

თითო ნომერი 10 კაპ.
წლიური ფასი 5 მან., ნახევარი წლით 3 მან. ხელის მოწერა მიიღება ქართ. დრ. საზოგ. კანტორაში იოსებ იმედაშვილთან.
რედაქტ.-გამომც. იოსებ იმედაშვილი

შპალიერი

8 კაპეიკიდან 6 მან.-მდე რულო

ძმ. ტარნოპოლების

საწყობი რუსეთის ყველა დიდ ქალაქშია.
განყოფილება **ტფილისში:** გოლოვინის პრ., № 21, არტისტ. საზოგად. ქვეშ, ტელ. № 355.
ფასები საფაბრიკოა.
ნიმუშები უფასოდ. (50—1046—46)

ვ. ყიფიანის დრამა

სამეგრელოს მთავარი ლევან

ისტორიული დრამა 5 მოქმედებად გამოცემა გაზ. „დროების“ რედაქციისა და კ. მესხიევისა.
ფასი ორი აბაზი
იყიდება „სახ. გაზ.“ რედაქციაში და წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში.

ფოტოგრაფია

◀ ა. მ. არტურისა ▶

(რიყის ქუჩა, № 15) აცხადებს, რომ 12 მარიამობისთვიდან 15 ენკენისთვემდე იღებს **მოსწავლე ბავშვებს დაკლებულ ფასად. სადარბაზო სურათებს** 1 ცალს 50 კ. 2 ცალი—75 კაპ. 1 დუჟინი—2 მან. 50 კაპ. ნახევარ დუჟინი 1 მან. 75 კაპ. **„მინიონს“** 1 დუჟინს 1 მან. 60 კაპ. ნახევარ დუჟინი—1 მანეთი. (2—374—1)

ექიმი

ე. ს. ხუნდაძე დაბრუნდა ქუთაისში

იღებს შინაგ., ქალ., ბებ. და ხიფილ. ავადმყოფებს. დილით 9—11 ს., საღამოთი 6—7 საათ. ოთხშაბათობით ღარიბებს უფასოდ იღებს. (ნ.—161

დოქტ. ნავასარდიანისა

ყოველ დღე, კვირეებს გარდა
დაარსებულია 1880 წელს.
(ვორონცოვის ძეგლის პირდაპირ)

დ ი ლ ი თ:

ბ. ა. ნავასარდიანი: 11—12 ს. ქირურგიული, ვენერიული (სიფილ.) ავად.

ყ. მ. ჩიქოვანი: 9½—10 ს. თვალისა, შინაგანი და ნერვებისა.

ზ. ი. ბაბანასოვი: 10—11 ს. საბებიო, ქალებისა და ბავშვებისა.

ნ. ტ. მულინი: 10—12 ს. ყურისა, ცხვირისა და ყელისა.

მ. გ. ავეტისიანცი: 11—12 ს. კანისა, სიფილისი, ვენერ., საშ. და ქირურგ.

ა. მ. პუგინოვი: 12—1 ს. შინაგან. ბავშვებისა და ყვავილის აცრა.

ა. პ. კარაპეტიანცი: 1—1½ ს. შინაგან და საბავშვო.

ბ. გ. აგასაროვი: 1½—2 ს. შინაგ. და ბავშვთა ავად.

კბ. ექ. მ. ფ. ბოგდანოვა: 9½—1 ს. ექიმობა, პლომბა, ხელოვნ. კბილები.

ს ა ღ ა მ ო თ ი:

ქალ. ექ. პ. ს. ზილბერშაცი: 6—6½ ს. საბებ., ქალ. და ბავშ. ავად.

ო. ვ. გეევსკაია-ენგელი: 6—6½ ს. საბებიო, ქალებისა და ბავშვებისა.

ი. ფ. მარციშევსკი: 6—7 ს. შინაგანი, ბავშვებისა და ყვავილის აცრა.

რჩევა 50 კაპ. ღარიბებს უფასოდ, კონსულტაციები და ოპერაციები შეთანხმებით. სამკურნალოს დირექტორი
მედიც. დოქტორი **ბ. ა. ნავასარდიანი.**

მატარებლების მიმოსვლა

18 აპრილიდან 1910 წ.

საათები ნაჩვენებია ტფილისის დროს მიხედვით, რომელიც პეტერბურგისაზე 58 წუთით წინაა.

ტფილისიდან გადის

ბათუმისკენ:	N 1, სწრ.—საღ. 11 ს. 28 წ.
	N 3, საფ-ს.—დღ. 1 ს. 24 წ.
	N 5, სამგზ.—საღ. 7 ს. 31 წ.
ბაქოსკენ:	N 2, სწრაფ.—დილ. 8 ს. 15 წ.
	N 4, საფ-ს.—საღ. 10 ს. 4 წ.
	N 12, სამგზ.—დღ. 2 ს. 38 წ.
ბორჯომისკენ:	სამგზ.—დილ. 8 ს. 28 წ.
	სამგზავ.—დღ. 3 ს. 36 წ.
ჯულფისკენ:	საფოსტო—ღამ. 12 ს. 22 წ.
ერევნისკენ:	სამგზავრო—დღ. 4 ს. 15 წ.

ტფილისში მოდის

ბათუმიდან:	N 2, სწრ.—დილ. 7 ს. 25 წ.
	N 4, საფ-ს.—საღ. 9 ს. 4 წ.
	N 6, სამგზ.—დილ. 11 ს. 4 წ.
ბაქოდან:	N 1, სწრფ.—საღამ. 10 ს. 36 წ.
	N 3, საფოს.—დღ. 12 ს. 24 წ.
	N 1. სამგზ.—დილ. 6 ს. 58 წ.
ბორჯომიდან:	სამგზ.—დილ. 6 ს. 28 წ.
	სამგზ.—საღამ. 8 ს. 08 წ.
ჯულფიდან:	საფოსტ.—დილ. 6 ს. 8 წ.
ერევნიდან:	სამგზავ.—დღის. 6 ს. 33 წ.

◀ **სამეურნეო ჟურნალი** ▶

მოსავალი

წელიწადი მეორე

მიიღება ხელის მოწერა 1910 წლისათვის. ჟურნალი გამოვა იმავე პროგრამით. რედაქცია ჰპირდება თავის ხელის მომწერლებს **რჩეულ** მცენარეების **საუკეთესო თესლის** გაგზავნას **უ ფ ა ს ო დ.**

თუ შესძლებს რედაქცია, ჟურნალის ხელის მომწერლებს წლის დამლევს გაუგზავნის აგრეთვე **უფასოდ** თითო **წიგნს-ბროშურას** მეურნეობის რომელსამე დარგიდან.

რედაქციის ადრესი: Тифлисъ, Барятинская 5. Редакція „Мосавали“.

საყმაწვილო სურათებიანი ჟურნალი

„ნაკადული“

(წელიწადი მეექვსე)

1910 წლის პირველ იანვრიდან 1911 წლის პირველ იანვრამდე მიეცემა ხელი მომწერლებს:

24 წიგნი მცირე წლოვანთათ. **12** წიგნი მოზრდილთათვის.

გარდა ამისა მიეცემა პრემიად **საბავშვო უნივერსიტეტი** (სამეცნიერო-პოპულიალური ბიბლიოთეკა ბავშვებისათვის). 1. «დედამიწა და კუდიანი ვარსკვლავი»—ზღაპარი ევალდისა; 2. »მარჯნები».—ზღაპარი ევალდისა; 3. „თღრმეტი“—და. ზღაპარი ევალდისა; 4. ქართული მხატვრული აზღები კუბიკებზე.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ხუთი მანეთი, ნახევარი წლით ღრივე გამოცემა—სამი მანეთი; საზღვარ-გარედ: წლიურად —შვიდი მანეთი; მცირე წლოვანთათვის 24 წიგნი—სამი მანეთი, მოზრდილთათვის 12 წიგნი—სამი მანეთი.

ხელის მოწერა მიიღება ტფილისში. „ნაკადულის“ რედაქციაში (გოლოვინის პროსპექტზე. 8. და წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მაღაზიაში თავად-აზნაურთ ქარვლაში).

კატალოგი

ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიის. № 3.

I

სასულიერო შინაარსის წიგნები.

1. იოსელიანი გ. საღმრთო ისტორია ძველი და ახალი აღთქმისა, სურათებით, ტფ. 1909 წ. 40 კ.
2. მისივე ლოცვანი ტფ. 1910 წ. 20 „
3. ძველი ათქმა, ხუთი წიგნი მოსესი ტფ. 1900 წ. . . . . 50 „
4. ფსალ ნი. ტფ. 1901 წ. . . . 10 „
5. ახალი ათქმა. სახარება. საქმე მოციქულთა და ეპისტოლენი მოციქულთანი. ტფ. 1879 წ. . 40 „
6. სახარება.

II

მოთხრობები, ლექსები, პიესები.

7. აკაკის სახსოვრად. საიუბილეო კრებული. ტფ. 1903 წ. . . . 40“
8. ანდრეევი ლ. ადამიანის ცხოვრება. ტფ. 1907 წ. . . . . 50 „
9. ბარათაშვილი ნ. ლექსები, „სორაპნის“ გამოცემა. ტფ. 1910 წ. 10 „
10. გვარამაძე ივ. თამრო ჰარამხანაშია. გურიის ცხოვრებიდან. ახალციხ. 1906 წ. . . . . . 20 „
11. გლახაშვილი ს. წყურვილი. დრამა 3 მოქ. 4 სურ. ტფ. 1910 წ. 30 „
12. გიგაური. ლექსები. ქუთ. 1908 წ. 20 „
13. გიოტე, ფაუსტი. დრამატ. პოემა. ნათ. პ. მირიანიშვილისა. ტფ. 1909 წ. . . . . . 1 მ. 25 „
14. დუტუ-მეგრელი. წიგნი I ლექსები. ტფ. 1909 წ. . . . . . 70 „
15. ერისთავი გ. გაყრა, 4 მოქ. კომედია. გამოც. „სორაპნისა“. . 5 „
16. ვაჟაფშაველა. ცრემლები. 1909 წ. 50 „
17. ზღაპრები II, ქალთა წრის გამოცემა. . . . . . 1 მ. 30 „
18. თუთაევი ალ. ქართული პიესები ტფ. 1909 წ. . . . . . 20 „
19. იერეთელი პ. დამარცხებულნი. დრამა 5 მ. ტფ. 1908 წ. . . 30 „
20. მისივე ქრისტინე, დრ. 5 მოქმ. ტფ. 1909 წ. . . . . . 20 „
21. Избранныя стихотворенія А. Церетели, съ предисловіемъ А. Хаханова, Моск. 1908 г. . . . 20
22. მოლიერი. დრამატ. თხზულებანი. გამ. „სორაპნ-სა“. ტფ. 1909 წ. 50 „
23. ნიშად. კრებული. ტფ. 1909 წ. 15 „
24. ნავთლუღელი შ. შრომის დროს ამონაკვნესი. ლექსები. ტფ. 1908 წ. . . . . 3 „
25. ნინოშვილი ე. პალიასტომის ტბა. ტფ. 1909 წ. . . . . . 5 „
26. მისივე ჩვენი ქვეყნის რაინდი. ტფ. 1909 წ. . . . . . 20 „
27. მისივე გოგია უიშვილი. ტფ. 1909 წ. . . . . 5 „

გამოვიდა და დაურიგდა ხელის მომწერთ BATON-ის წიგნი

„ერი და კაცობრიობა“

კერძო მყიდველებმა და წიგნის მაღაზიებმა, ვისაც სურს წიგნი შეიძინოს, უნდა მიმართონ ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზ. წიგნის მაღაზიას.

ადრესი: Тифлисъ, Общество распространенія грамотности среди Грузинъ, Дворцовая ул. д. Груз. Дворянства. (0—38)

მიიღება ხელის მოწერა სამეცნიერო-პედაგოგიურს და სალიტერატურო

ჟ უ რ ნ ა ლ ს

„განათლება“-ზე

(წელიწადი მეხამე)

ჟურნალი გამოდის წელიწადში ათჯერ. ექვსი ნომერი უკვე გამოვიდა და გაეგზავნა ხელის მომწერლებს. ამ ჟამად იბეჭდება სექტემბრის ნომერი, რომელიც გამოვა 1 ენკენისთვეს. ჟურნალი მოზრდილი ფორმატისაა, თითო ნომერი შეიცავს სამს ბეჭდურს თაბახს. წლიურად ღირს **სამი მანეთი** გაგზავნით, სოფლის მასწავლებელთათვის **ორი მანეთი.** ჟურნალის დაკვეთა შეიძლება—„წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში“—**ივანე ავალიშვილთან,** „ნაკადულის“ რედაქციაში და კერძო აგენტებთან.

მისამართი: Тифлисъ Дворянская Грузинская Гимназія Л. Г. Боцвадзе.

რედაქტორ-გამომცემელი **ლ. გ. ბოცვაძე.**

სტამბა „ხინათლე“ რუსის ქუჩა № 3

რედაქტორ-გამომცემელი **იროდიონ სონღულაშვილი**